

NUORTEN OSALLISTAMINEN ALUEIDEN KÄYTÖNSUUN- NITTELUSSA

Kokemuksia Pohjois-Pohjanmaalta

Maria Isolahti

Opinnäytetyö

Alueiden käytönsuunnittelun koulutusohjelma

Metsätalousinsinööri YAMK

2014

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU

Luonnonvara-ala

Alueiden käytön suunnittelu luonnonvara-alalla YAMK

NUORTEN OSALLISTAMINEN ALUEIDENKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA

Kokemuksia Pohjois-Pohjanmaalta

2014

Suomen 4H-liitto

Maria Isolahti

Hyväksytty 24.11.2014

Luonnonvara-ala
Alueiden käytönsuunnittelu luonnon-
vara-alalla YAMK

Tekijä	Maria Isolahti	Vuosi	2014
Ohjaaja	Jukka Jokimäki		
Toimeksiantaja	Suomen 4H-liitto		
Työn nimi	Nuorten osallistaminen alueiden käytön suunnittelussa – Kokemuksia Pohjois-Pohjanmaalta		
Sivu- ja liitemäärä	51 sivua + 3 liitettä		

Tässä työssä on selvitetty nuorten osallistamisen käytäntöjä kuntien alueiden käytön suunnittelussa osana Suomen 4H-liiton hallinnoimaa Kestävä harrastustoiminta -hanketta, jonka on rahoittanut Pohjois-Pohjanmaan aluehallintovirasto. Kokemuksia on koottu viiden pohjoispohjanmaalaisen kunnan nuorilta ja viranhaltijoilta tapaustutkimuksen menetelmin, haastattelulla ja kyselytutkimuksella.

Nuorten osallisuus on useissa laeissa ja ohjelmissa mainittu edellytyksenä hyvälle toiminnalle. Lasten ja nuorten osallisuudesta on tehty paljon tutkimuksia. Tutkimusten mukaan nuorten osallisuus jää usein niin sanotulle konsultaatio-osallisuuden tasolle, jossa nuoria kuullaan, mutta lopullisessa suunnitelmassa tai sen toteutuksessa nuorten ideat eivät ole näkyvillä.

Selvityksessä ilmeni, että eri kuntien käytännöt ja osallistamisen taso vaihtelevat suuresti. Osa kunnista pitää nuoria tasavertaisena osallisten joukkona kuin muitakin osallisten ryhmiä. Osassa kuntia tehdään tietoisesti töitä juuri nuorten osallistamiseksi. Osa kunnista ei ole vielä kiinnittänyt huomiota nuoriin maankäytön suunnittelun hankkeissaan.

Kaikki selvitykseen osallistuneet pitivät nuorten osallistumista tärkeänä. Kunnissa huolettaa taloudellisten ja henkilöresurssien riittävyys tarpeeksi laadukaiden prosessien ja käyttökelpoisen materiaalin saamiseksi.

Nuoret kokevat oman osallistumisensa tärkeäksi, mutta pohtivat osallistamisprosessien vaikuttavuutta lopputulokseen. Jotta nuorten osallistamisesta olisi hyötyä lopputulokselle, tulee osallistamismenetelmien valintaan kiinnittää huomiota ja valita tavat ja välineet, jotka ovat nuorista kiinnostavia ja heille tuttuja.

Avainsanat

maankäytön suunnittelu, osallistaminen, nuoret

School of natural resources and the environment, Land Use Planning Degree Programme

Author	Maria Isolahti	Year	2014
Supervisor(s)	Jukka Jokimäki		
Commissioned by	the Finnish 4H Association		
Subject of thesis	Youth Participating in Land Using Planning – Experiences in Northern Ostrobothnia		
Number of pages	51 pages + 3 annex		

This work has studied the participating of young people's practices in municipal land use planning as part of the Finnish 4H Federation administered by the Sustainable hobbies project, which is funded by the North Ostrobothnia Regional State Administrative Agency. Experiences are summarized in the five municipalities in the northern Ostrobothnia young and officeholders of the case study methods, interviews and a questionnaire survey.

Young people's involvement is assign of the conditions in the proper functioning in a number of laws and programs. Research has shown that young people's involvement is often called. Counseling inclusion level, where young people consulted, but the final design or implementation of the ideas of young people are out of sight.

The study showed that the practices and the inclusion of the level range differ widely in municipalities. Some of the municipalities keep young people as an equal with other groups of participants. Some of the municipalities are working for co-operation. Some municipalities have not taken note youth in their land using planning projects.

All survey participants found the importance of young people's participation. Municipalities concerned about the financial and human resources in enough high-quality process rights and making the material usable.

Young people feel that their own participation is important. They contemplate the effectiveness of discussion for the outcome. For the benefit of young people's participating should pay attention to the participatory methods and the ways and implements that are used.

Key words

Land use planning, participation, young people

Sisällys	
KUVIOLUETTELO.....	6
1. JOHDANTO.....	7
1.1 Taustaa	7
1.2 Nuorten osallistaminen harrastuksissa	9
1.4 Työn tavoitteet ja rajaus.....	11
2. TUTKIMUKSIA LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUDESTA SEKÄ OSALLISUUDESTA YLEENSÄ.....	13
3. ESIMERKKEJÄ NUORTEN OSALLISUUDESTA.....	19
3.1. Käytäntöjä Suomessa.....	19
3.2 Oulu.....	20
3.3 Muhos	21
3.4 Siikalatva.....	21
3.5 Merijärvi.....	21
3.6 Ylivieska	22
3.7 Yhteenvetona pilottikunnista.....	22
4. KESTÄVÄ HARRASTUSTOIMINTA TEEMAVUOSI – KÄYTETYT MENETELMÄT.....	24
4.1 Nuorten työpajat ja kyselytutkimus	24
4.2 Kysely nuorille	26
4.3 Kuntien viranhaltijoiden haastattelut	27
5. KESTÄVÄ HARRASTUSTOIMINTA TEEMAVUOSI - TULOKSET.....	29
5.1 Työpajat	29
5.2 Kysely.....	29
5.3 Haastattelut pilottikunnissa	44
6. TULOSTEN TARKASTELU.....	46
7. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	48
8. LÄHTEET.....	52
9. LIITTEET	56

KUVIOLUETTELO

Taulukko 1. Vastaajien asuinpaikka	30
Taulukko 2. Vastaajien tietämys nuorten osallistamisesta asuinpaikan suhteen	31
Taulukko 3. Asuinpaikan ja suunnitteluprojektiin osallistumisen yhteys	32
Taulukko 4. Väittämän 6 vastaukset	33
Taulukko 5. Väittämän 6 vastausten keskiarvo ja mediaani	34
Taulukko 6. Vastaukset jaoteltuna aiemman osallistumisen mukaan	35
Taulukko 7. Väittämän 7 mediaani ja keskiarvo	35
Taulukko 8. Vastaukset aiemman osallistumisen suhteessa	36
Taulukko 9. Väittämän 8 vastausten keskiarvo ja mediaani	37
Taulukko 10. Väittämän 8 vastaukset suhteessa aiempaan osallistumiseen	38
Taulukko 11. Vastaukset 9. väittämään	38
Taulukko 12. 9. väittämän vastausten keskiarvo ja mediaani	38
Taulukko 13. Vastaukset väittämään 10	40
Taulukko 14. Väittämään 10 saatujen vastausten keskiarvo ja mediaani	40
Taulukko 15. Väittämän 11 vastausten keskiarvo ja mediaani	41
Kaavio 1. Kysymyksen 4 vastausten jakaantuminen asuinpaikan mukaan	30
Kaavio 2. Osallistuminen suunnitteluprojektiin asuinpaikan mukaan	32
Kaavio 3. Väittämän 6 vastaukset asuinpaikan mukaan	34
Kaavio 4. Väittämän 7 vastaukset asuinpaikan mukaan	36
Kaavio 5. Väittämän 8 vastaukset asuinpaikan mukaan	37
Kaavio 6. Nuorten ideoiden huomioiminen asuinpaikan mukaan	39
Kaavio 7. Väittämän 10 vastaukset asuinpaikan mukaan	41
Kaavio 8. Väittämän 11 vastaukset asuinpaikkojen suhteessa	42

1. JOHDANTO

1.1 Taustaa

Kiinnostuin lasten ja nuorten osallisuudesta maankäytön suunnittelun hankkeissa, kun koordinoimme vuonna 2013 Oulun 4H-piirissä Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuusvuotta teemalla Kestävä harrastustoiminta. Vuoden aikana määrittelimme nuorten kanssa viidellä pilottipaikkakunnalla (Oulu, Muhos, Siikalatva, Merijärvi ja Ylivieska) kestäväää harrastustoimintaa kullakin paikkakunnalla. Vuoden aikana nousi jokaisessa kunnassa esille harrastamisen ja harrastamiseen tarkoitettujen paikkojen kehittämisessä yhteys kunnan maankäytön suunnitteluun ja kaavoitukseen.

Hankkeen aikana pohdittiin nuorten kanssa kaavoituksesta ja muista kuntien suunnitteluhankkeista keskusteltiin useissa eri tilanteissa. Työskentelyyn osallistuneiden nuorten mielestä heillä ei ole tarpeeksi tietoa meneillään olevista kaavoitushankkeista eikä tavoista, joilla he voisivat osallistua suunnitteluhankkeisiin. Vuoden aikana saatujen kokemusten ja nuorten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta päätin selvittää näiden viiden pilottikuntamme käytännöt lasten ja nuorten osallistamisesta sekä lasten ja nuorten osallisuutta yleensä. Työni aikana olen havainnut, että kuntien viranhaltijoilla ja luottamusmiehilläkään ei ole välttämättä tietoa tai osaamista erityisesti lasten ja nuorten mielipiteiden ja heidän ideoidensa kokoamiseen maankäytön suunnitteluhankkeissa.

Lasten ja nuorten osallistamista alueiden käytön suunnittelussa voisi perustella esimerkiksi sillä, että nuorena opittu ja hyväksi koettu toimintamalli kantaa myös aikuisena ja nykypäivän nuorista kasvaa aktiivisia ja osallistuvia kansalaisia. Tämä ei voi kuitenkaan olla ainoa peruste lasten ja nuorten osallistamisen mahdollistamiselle, vaan lapset ja nuoret tulisi ottaa mielestäni huomioon myös omana itsenään, ei pelkästään tulevaisuuden vaikuttaja-aikuisina.

Ympäristötietoisuustoiminnan tavoitteena on edistää maakunnan ihmisten ja yhteisöjen tuntemusta ympäristön tilasta, kestävästä kehityksestä ja kiinnittää maakunnan asukkaiden huomio ympäristön tilaa parantaviin tai ympäristöä suojeleviin toimintoihin. (Kemppainen, 2005, 8). Ympäristötietoisuustoiminta on ns.

vapaaehtoistoimintaa eikä siihen ole juurikaan varattu resursseja esimerkiksi ELY-keskuksen budjetissa. Kunkin vuoden vastuullinen organisaatio järjestää toiminnan omien resurssiensa puitteissa. ELY-keskus tarjoaa toimijoiden käyttöön vuosittaiseen teemaan päivitettävän logon ja kaksi – kolme kertaa vuodessa ilmestyvän ympäristötietoisuustiedotteen, jota toimittaa ELY-keskuksen palkkalistoilla oleva henkilö.

Pohjois-Pohjanmaalla ympäristötietoisuustoimintaa koordinoi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Ympäristö- ja luonnonvarat vastuualue (aiemmin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus). Toimintaa on toteutettu mm. ympäristötietoisuustoimintana, jossa maakunnallisista toimijoista on koottu laaja-alainen neuvottelukunta ja neuvottelukunnan toimintaan osallistuneista on valittu toimikunta (aluksi työvaliokunta). Työvaliokunnan tehtävänä on toteuttaa ympäristötietoisuustoimintaa vuosittaisen vastuuorganisaation johdolla.

Oulun 4H-piiri (nykyisin Suomen 4H-liiton Pohjois-Pohjanmaa – Kainuun aluekeskus) koordinoi vuoden 2013 ympäristötietoisuustoimintaa teemalla KESTÄVÄ HARRASTUSTOIMINTA. Vuoden 2013 ympäristötietoisuustoiminnan tavoitteeksi asetettiin kestävän harrastustoiminnan määrittelemine yhdessä paikkakuntien nuorten kanssa osallistavia menetelmiä käyttäen. Osana vuoden toimintaa nuoret saivat mahdollisuuden omaehtoisen harrastustoiminnan tai harrastuksia esittelevien tapahtumien järjestämiseen. Lähtökohtana oli ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä harrastustoiminta. Toiminnalle haettiin rahoitusta Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksesta Lasten ja nuorten toimenpideohjelmasta ja paikallisen liikuntatoiminnan kehittämisrahoista. Rahoitusta saatiin noin 23 000 euroa.

Ympäristötietoisuusvuoden toiminnan suunnitteluvaiheessa todettiin, että Oulun 4H-piirin pienillä henkilöstöresursseilla ei ole mahdollisuutta toimia koko maakunnan alueella. Päätettiin valita 5-10 pilottikuntaa, joissa työtä tehdään. Pilottikuntia valittaessa oli tavoitteena saada mukaan mahdollisimman erilaisia kuntia ja mahdollisimman kattavasti koko maakunnan alueelta. Valinnan kriteerinä oli niin ikään toimijoiden aktiivisuus. Valituiksi tulivat Ylivieska, Merijärvi, Siikalatva, Muhos ja Oulu.

Teemavuosi käynnistyi Merijärvellä nuorten ideoiman ulkoilutapahtuman muodossa 23.2.2013. Tapahtuma järjestettiin Ristivuoren laskettelu- ja hiihtokeskuksessa. Päivän aikana tuotiin esille ns. lähiliikuntapaikkojen mahdollisuuksia ja pyrittiin tarjoamaan tekemistä, johon voivat kaikki osallistua iästä huolimatta. Ristivuori oli hyvä paikka tähän, koska siellä paikallisen 4H-yhdistyksen nuoret pyörittävät kunnan omistamaa laskettelukeskusta (hissit, välinevuokraamo ja kahvila). Tarjolla oli makkaranpaistoa, lumilautailukoulu, iglun rakentamista, pulkkamäki, erilaisia kilpailuja jne. Lisäksi alueelle tuulimyllyjä rakentava yritys halusi järjestää opastettuja käyntejä tuulivoimatyömaalle. Tapahtumaan osallistui noin 70 henkilöä, jotka olivat pääasiassa Merijärveltä.

1.2 Nuorten osallistaminen harrastuksissa

Harrastusten kautta lapsille ja nuorille on mahdollista opettaa mm. kansalaistaitoja, sosiaalisuutta ja yleensä elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Monissa harrastuksissa nuorilla on mahdollisuus olla itse mukana harrastusjärjestönsä ja oman yhdistyksensä päätöksenteossa ja näin oppia osallistumisen kautta. Osallistamalla lapset ja nuoret alueiden käytönsuunnittelussa ja muissa yhdyskuntasuunnittelun hankkeissa parannetaan samalla nuorten osaamista oman asuinympäristön ja oman alueen luonnonympäristön kehittämisessä ja ehkä myös siitä huolehtiminen on nuorille tämän jälkeen tärkeämpää.

Nora Fagerholm ja Anna Broberg ovat tutkineet turkulaisten lasten liikkumista kahdella erityyppisellä asuinalueella. Tutkimuksen tulosten perusteella asumisen ja harrastamisen ympäristöllä on merkitystä. Mitä enemmän on tarjolla rakentamisesta vapaata tilaa ja mahdollisuuksia liikkua jalan tai pyörällä, sitä enemmän lapset liikkuvat. Turvalliseksi koetuissa ympäristöissä lapset saavat enemmän vapauksia itsenäiseen liikkumiseen koulumatkoilla ja harrastuksiin. Tutkijoiden mielestä asuinalueiden suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota lapsiystävällisyyteen, turvallisuuteen ja huolehtia, että asuinympäristöstä löytyy ns. vihreitä harrastuspaikkoja. (Fagerholm–Broberg 2011, 43.)

1.3 Nuorten osallistaminen laeissa ja ohjelmissa

Viimeisen kahden kymmenen vuoden aikana maankäyttö- ja rakennuslaki on ohjannut alueiden käytön suunnittelun prosesseja huomioimaan entistä vakavammin alueen asukkaiden ja muiden toimijoiden eli osallisten mielipiteet, toiveet ja tarpeet. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.) Tosin jo aiemmin 1980-luvulla on alueidenkäytön suunnittelua alettu käsittelemään kommunikatiivisena prosessina. Suunnittelu alettiin näkemään vuorovaikutteisena prosessina aiempien lähinnä konsensukseen pyrkivän, fyysisen maankäytön suunnittelun kohtaaman kritiikin seurauksena. (Roininen–Oksanen 2012, 19.)

Maankäyttö- ja rakennuslain (132 / 1999) 6§:ssä edellytetään kansalaisten ja erilaisten toimijoiden ottamista mukaan suunnitteluun kunkin omaan asuin ja / tai toimintaympäristöön liittyen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa ei ole määritelty nuorten osallistamista. Osallistamista käsittelevä lainkohta löytyy liitteestä 1. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.)

Lasten ja nuorten osallisuus voidaan nähdä myös osana kansalaisoikeuksia. Lasten ja nuorten osallisuus ja kansalaisoikeudet ovat nousseet parin viime vuosikymmenen aikana keskeisiksi teemoiksi myös alueiden käyttöön ja kehittämiseen liittyvässä keskustelussa. Vauhtia tälle keskustelulle antoivat mm. vuonna 1989 annettu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 1989.)

Lasten ja nuorten osallisuudesta ja oikeudesta tulla kuulluksi oman elinympäristönsä ja heitä koskevien päätösten suunnitteluun on säädetty useammassakin laissa. Osallisuuteen vaikuttavia lakeja ja sopimuksia ovat muun muassa: Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, Kuntalaki 17.3.1995/365 ja Nuorisolaki 27.1.2006/72. Nuorten osallistumista käsittelevät lakien kohdat ovat liitteessä 1.

EU:n rahoituskautta 2014 – 2020 suunniteltaessa rahoitusohjelmiin on haluttu sisällyttää nuorten osallistuminen ja osallisuus tasavertaisena kansalaisena. Yritystoiminnassa edistetään kuluvalla ohjelmakaudella sukupolvenvaihdoksia ja erityisesti maaseudulla tämä tarkoittaa usein nuorten aikuisten paluumuuttoa

takaisin kotiseudulle tai muuten kaupungeista maalle. Maaseudun asuinalueiden kehittämisessä tavoitellaan kuluvalle ohjelmakaudella houkuttelevampia ja viihtyisämpiä asuinympäristöjä, joita aiotaan saada aikaan muun muassa edistämällä osallistavaa ja mahdollistavaa maankäyttöä ja kaavoitusta. Tuettavia toimenpiteitä ovat myös nuorten maallemuuton edistäminen ja nuorten ansaintamahdollisuuksien lisääminen. (Onkalo 2014, 10–11 .)

Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen osana aktiivista kansalaisuutta ja yhdenvertaisuutta on yksi keskeinen tavoite Lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämissuunnitelmassa 2012 – 2015. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 14–18.)

1.4 Työn tavoitteet ja rajaus

Työn aiheeksi valittiin nuorten osallisuus alueiden käytön suunnittelussa. Maankäyttö- ja rakennuslakia ollaan uudistamassa ja uudistamistyön tueksi on laadittu arviointi. Arviointiraportin mukaan kaavoituksesta on tietoa saatavilla riittävästi, mutta vaikutusmahdollisuudet koetaan puutteellisiksi. Osallistumisen ongelmat johtuvat kuntien käytännöistä ja organisaatioiden toimintakulttuureista. Myös kaavoitustilanteisiin liittyvään viestintään, neuvottelutaitoihin ja ristiriitojen sovitteluun tarvitaan kehittämistä. (Ympäristöministeriö 2014, 151.)

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää viiden pilottikunnan tavat osallistaa nuoria ja huomioida osallistamisen kautta saadut ideat ja ajatukset kunnan / kaupungin toimintojen ja alueiden käytön suunnittelussa. Työssä pohditaan nuorten näkökulmasta hyviä tapoja osallistua. Tavoitteena on listata asioita, joita pitää huomioida, jotta saadaan suunnittelijoille käyttökelpoista materiaalia. Samalla selvitetään nuorten ajatuksia ja mielipiteitä osallistamisesta. Selvityksen kohteena ovat pääasiassa yläkouluikäiset 13 – 16 -vuotiaat nuoret.

Opinnäytetyössä kootaan kohdekuntien alueidenkäytön suunnittelusta vastaavien virkamiesten näkemykset lasten ja nuorten osallistumisesta kunnan maankäytön suunnitteluprojekteihin. Työn tavoitteena on koota olemassa olevan tutkimustiedon ja Kestävä harrastustoiminta teemavuoden aikana saatujen kokemusten avulla vinkkilista nuorten osallistamiseen ja käyttökelpoisen materiaalin kokoamiseen.

Tässä työssä käsitellään osallistumista osana lasten ja nuorten kansalaiskasvatusta. Osallisuus on tänä päivänä yksi kansalaisten perusoikeus Suomessa. Yleisen mielipiteen sekä voimassa olevan lainsäädännön ja ohjeistuksen mukaan lapsille ja nuorille tulisi tarjota valmiudet osallistua itseään koskevien asioiden suunnitteluun mahdollisimman varhain. Tässä työssä pyritään etsimään ideoita ja ajatuksia nuorten kuulemiseen kunnissa ja keinoja helpottaa osallisten nuorten ja heidän ohjaajiensa sekä kunnan eri hallintokuntien vuoropuhelua, jotta erilaiset näkemykset saataisiin mahdollisimman vähällä vaivalla valmiina vietäväksi suunnittelijoiden käyttöön alueiden käytön suunnittelussa.

Opinnäytetyössä etsitään vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä nuoret (13 – 16 –vuotiaat) ajattelevat osallistumisesta oman kuntansa suunnitteluhankkeisiin?
2. Miten nuoret pääsevät osallistumaan suunnitteluun ja miten nuorten näkemykset on huomioitu maankäytön suunnittelussa esimerkiksi eri kaavatasoilla?
3. Miten nuorten osallistuminen saadaan nuorille mielekkääksi?
4. Miten taataan osallistamisprosessin kautta saatavan materiaalin käyttökelpoisuus kuntien suunnitteluprosesseissa?

2. TUTKIMUKSIA LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUDESTA SEKÄ OSALLISUUDESTA YLEENSÄ

Lasten ja nuorten osallistumisesta, osallisuudesta ja osallistamisesta on tehty useita tutkimuksia ja aihe kiinnostaa kuntien toimintojen suunnittelussa mukana olevia tahoja. Viime vuosina aihetta on opittu pitämään luonnollisena osana alueiden ja yhdyskuntien suunnittelua. Monissa kunnissa asiaan on paneuduttu ja toteutustapoja on lähdetty kehittämään yhteistyönä eri hallintokuntien kanssa. On myös useita kuntia, joissa asiaa ei ole vielä mietitty eikä lasten ja nuorten osallistamista ole ehditty suunnitella osaksi maankäytön suunnittelua. Osassa lapsia ja nuoria osallistetaan, mutta toiminta ei ole tietoista.

Sanna Koskinen on väitöskirjassaan *Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina - Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen* koonnut kansalaiskasvatuksen erilaiset määritelmät mielestäni hyvin. Hänen mukaansa kansalaiskasvatuksen tavoitteena voidaan pitää aktiivisten, osallistuvien kansalaisten kasvatamisen. Koskisen mukaan aktiivinen kansalaisuus sisältää vastuun ottamisen ja osallistuminen yhteisten asioiden hoitamiseen (Koskinen 2010, 21.)

Artikkelikokoelmassa *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina* Anu Gretschel on kuvannut osallisuutta seuraavalla tavalla. Osallistumisen ja vaikuttamisen lisäksi osallisuus tarjoaa kokemuksen osallisuuden tunteen suhteessa omaan yhteisöön, esim. kunnassa, koulussa, nuorisotalolla tai vaikka nuorisovaltuustossa. Hänen määritelmänsä mukaan osallisuus on nuorten tunteista, tiedoista, tarinoista ja paikallisista diskursseista ilmenevää osallisuuden tunnetta. (Gretschel 2002, 50.)

Anu Gretschel'n toimittamassa *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina* Artikkeleita osallisuudesta julkaisussa Sari Vesikansa on pohtinut demokratian toteutumista ja toteuttamista kouluissa ja nuorisotyössä. Hän on listannut muutamia erityispiirteitä, jotka on huomioitava erityisesti, kun lapset ja nuoret halutaan osallistumaan suunnitteluhankkeisiin ja niiden toteuttamiseen.

Nuorten toiminnassa viiteryhmän merkitys on suuri ja osallistuminen joko kiinnostaa tai ei kiinnosta sen mukaan miten ryhmä asiaan suhtautuu. Lisäksi nuoren huomiosta kilpailevat monet muut asiat ja nuoren elämässä on paljon jännitteitä. Nuorilla ei ole aikaisempaa kokemusta vaikuttamisesta ja suunnittelusta. Suunnittelusta vastaavien viranhaltijoiden ja konsulttien tulisikin muistaa oma roolinsa kannustajina sekä turvallisen ja avoimen ilmapiirin luojana. Myös riittävien taustatietojen kokoamiseen ja niiden esittämiseen nuorille sopivassa muodossa on syytä kiinnittää erityistä huomiota. (Vesikansa 2002, 25-27.)

Nuoren osallisuuden tulee lähteä asioista, jotka nuorelle itselle sillä hetkellä ovat tärkeitä ja ajankohtaisia. Vaikka osallistamisen tarve koskisikin laajempia kokonaisuuksia, tulisi mukana olla myös osallisten kohderyhmää lähellä olevia asioita. Nuori saattaa kokea, etteivät laajemmin yhteiskunnan tasolla päätettävät asiat kosketa häntä, mutta voi olla hyvinkin halukas vaikuttamaan oman elämänsä osa-alueisiin ja toimintaympäristöihin. Koska osallistamistilanne on samalla oppimista, tulee nuoren saada myönteisiä kokemuksia osallistumisesta sekä varmuutta siitä, että hänen mielipiteillään on vaikutusta. Tällöin nuori saattaa kiinnostua myös laajemmin vaikuttamisesta yhteiskunnassa. (Ailasmaa-Haapa-aho-Hirvonen-Jokinen-Korpi-Lehto-Lumio-Riihinen-Sipilä-Tolonen-Vienovirta 2013, 77.)

Nuorten osallistumisen ja osallisuuden tunteella on myös merkitystä elämänhallinnan kannalta. Sastamalan kaupungin ja Suomen kuntaliiton yhteisessä hankkeessa kehitettiin osallisuutta asukkaiden elämänhallinnan edistämiseksi. Hankkeessa tehdyissä tutkimuksissa todettiin mm. että aito osallisuus kasvat-
taa lapsia vastuuseen ja ehkäisee syrjäytymistä. Hankkeen aikana tehtyjen selvitysten mukaan onkin merkityksellistä löytää mahdollisuudet tukea lasten osallisuutta monin eri tavoin. Asiaa tutkittiin Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun toimesta käyttäen lähestymistapaa, jossa keskeistä on kohderyhmän ja sen lähipiirin aidossa elämisen ympäristössä tuottama kokemuksellinen tieto. (Lehtinen-Palo-Salli 2013, 15.)

Satu Riihisen mukaan terveyden edistämisen promotiivisen lähestymistavan mukaan terveyden edistäminen tarkoittaa terveyttä ylläpitävien ja suojaavien

tekijöiden vahvistamista. Tällöin huomioidaan esimerkiksi yhteisöllisyyttä mahdollistava harrastustoiminta tai liikuntamahdollisuuksia tukevat ratkaisut yhdyskuntasuunnittelussa. (Riihinen 2013, 36.) Maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa tämä saattaisi tarkoittaa käytännössä sitä, että mahdollistetaan ja vahvistetaan esim. maakunta- ja kuntasuunnittelussa olosuhteita, jotka tukevat osallisten selviytymistä ja hyvinvointia.

Nuorten osallisuutta on tutkittu viime aikoina paljon ja Suomessa nuorten osallisuutta ovat tutkineet mm. Liisa Horelli, Anu Gretshel ja Tomi Kiilakoski. Esimerkiksi Kiilakoski on kuvaillut nuorten osallistumisen luonnetta viiden tason avulla:

1. Tieto-osallisuus, jossa nuorten toiveita kuullaan, mutta aikuinen tekee päätökset. Osallisuuden lähtökohtana on nuoren tietoisuus olemasta olevasta palvelusta ja omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Nuori tietää mistä hake tietoa.
2. Konsultaatio-osallisuus, jossa nuorilta kysytään mielipidettä tiettyihin asioihin. Konsultaatio-osallisuus ei edellytä mielipiteiden huomioimista. Nuoret ovat osallisia palvelun käyttäjänä ja kehittäjänä.
3. Päätösosallisuus, jossa nuori on osallisena suunnittelussa ja päätöksenteossa. Nuoret ovat mukana suunnittelutilanteissa ja heillä on päätöksissä sananvaltaa.
4. Toimeenpano-osallisuus, jossa nuoret toimivat itse. Nuoret ovat mukana sekä suunnittelussa että toimeenpanossa. Nuoret voivat tehdä päätöksiä sekä yhdessä aikuisten kanssa että ilman aikuisia.
5. Toimintaosallisuus, jossa lähdetään liikkeelle nuorten omista ideoista ja ajatuksista. Nuoret voivat suunnitella ja toteuttaa ideoiman projektit itsenäisesti. (Ailasmaa ym. 2013, 69.)

Nuorten osallistumismahdollisuuksia suunniteltaessa tulisi huomioida erilaisten ryhmien olemassaolo. Osa ryhmistä on muodollisia ja mukana organisaatioiden rakenteissa, kuten nuorisovaltuustot ja oppilaskunnat. Nuoret kuuluvat myös sellaisiin ryhmiin, jotka oletetaan yhtenäisiksi, vaikka eivät sitä välttämättä ole.

Esimerkiksi kouluissa, harrastusjärjestöissä tai etnisissä ryhmissä voi niiden jäsenillä olla hyvinkin erilaisia tarpeita ja tavoitteita. Mahdollisimman kattavan mielipiteen ja näkemyksen esille saamiseksi nuorten osallistamisen yhteydessä tulisi huomioida myös nuorten itsensä muodostamat ryhmät ja tärkeiksi koetut yhteisöt. Tämän vuoksi myös yksittäisen nuoren osallistuminen tulisi olla mahdollista. (Ailasmaa ym. 2013, 70.) Kun aitoa osallisuutta halutaan synnyttää, ei enää pelkkä nuorten mielipiteen kysyminen riitä, vaan tarvitaan yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä. (Ailasmaa ym. 2013, 76.)

Aija Staffans on tutkinut kaupunkisuunnittelun vuorovaikutuskäytäntöjä ja vuorovaikutuksen vaikuttavuutta. Tutkimus osoitti, että asukkaat, jotka ovat halukkaita vaikuttamaan, eivät ole tyytyväisiä nykyisiin osallistamiskäytäntöihin. Asukkaat kokivat nykyiset osallistumiskäytännöt riittämättömiksi ja kokivat ongelmana erillisiksi liitteiksi kootun osallistamisen kautta saadun materiaalin vaikuttavuuden epäselväksi. Huolimatta osallistamisesta, erilaisista yleisötilaisuuksista ja kootusta palautteesta kritisoitiin sitä, että suunnittelijat eivät esittäneet vaihtoehtoja ja arviointien vaikuttavuutta. Tutkimuksen perusteella osallistujien mielipiteeseen vaikuttaa erityisesti osallisten ennakoasenne, jonka mukaan omalla mielipiteellä ei kuitenkaan ole vaikutusta. Staffansin tutkimus osoitti myös, että asukkaiden kokemuksellisen tiedon ja näkökulman muuntaminen suunnitteluun sopivaan muotoon on hankalaa ja siten osallistamisen kautta saatu materiaali jää usein erilliseksi osioksi ilman, että materiaalin voidaan osoittaa suoraan vaikuttaneen lopulliseen suunnitelmaan. (Staffans 2004, 291.)

Myös kaupunkien suunnittelukulttuuri ylläpitää jäykkiä asiantuntijainstituutioita, joihin on hankalaa tavallisen asukkaan ja kansalaisen osallistua tasavertaisena. Staffans suosittaakin kaupunkisuunnittelun tueksi asiantuntijaverkoston muodostamista. Näissä verkstoissa asukkaat ovat mukana omina itsenään ja itsensä kokoisten asioiden kanssa. Toisin sanoen asukkailta ei tule vaatia enempää asiantuntemusta kuin heillä omista lähtökohdistaan voi olla tullakseen kuuluisi. (Staffans 2004, 293.)

Yhdyskuntien suunnitleminen on joukko monimutkaisia prosesseja, jotka saattavat olla jopa vastakkaisia toistensa kanssa. Osallisten voi olla vaikeaa

ymmärtää laajoja kokonaisuuksia ja etsiä niihin ratkaisuja ilman alan koulutusta tai kokemusta kaupunkisuunnittelusta. Helsingin Herttoniemessä on kokeiltu osallistavan suunnittelun kehittämistä toimivammaksi muun muassa pilkkomalla eteen tulevia ongelmia yhdessä alueen asukkaiden kanssa helpommin ratkottaviksi. Samaisessa tutkimuksessa todettiin, että hyvin järjestetty osallistava suunnitteluprojekti kasvattaa osaamista sekä osallisten että suunnittelijoiden joukossa. Asiantuntijat saavat osallisilta sellaista tietoa käyttöönsä, jota on hankalaa saada tilastoista tai muista hallintokunnista. (Wallin 2013, 36-37.) On todettu, että onnistunut osallistamisprosessi toimii samalla oppimisprosessina, jossa osallisten tietämys suunnittelun kohteena olevasta alueesta, alueen historiasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä lisääntyy. (Fagerholm 2012, 54.)

Tapaustutkimuksessa selvitettiin paikallisten viranomaisten ja toisen asteen oppilaisten opiskelijoiden yhteistoiminnallista suunnittelua Isossa-Britanniassa. Tutkijat tulivat johtopäätökseen, että lopputulosten kanssa vähintäänkin yhtä tärkeää on itse osallistamisprosessi. Parhaaseen lopputulokseen on mahdollista päästä, kun huolehditaan, että osallistaminen ja yhteistoiminta perustuvat molemminpuoliseen luottamukseen, kunnioitukseen, avoimuuteen, rehellisyyteen, läpinäkyvyyteen ja tasavertaisuuteen. Samalla on huolehdittava riittävästä resursseista ja virallisten tapaamisten välillä tarvitaan epävirallisempaa yhteydenpitoa osallistujien innostuksen ylläpitämiseksi. Luottamuksen ja kunnioituksen saavuttamiseen tulee varata riittävästi aikaa. (McCrone–Southcott–Evans 2009, 28). Samansuuntaisiin tuloksiin ovat päätyneet kirjallisuustutkimuksessa tanskalaiset Annika Agger ja Karl Löfgren selvittäessään osallistavaa suunnittelua demokratian toteutumisen näkökulmasta. (Agger–Löfgren 2008, 147-148.)

Yleisesti oletetaan, että tiedon lisääntymisen kautta myös kiinnostus alueen ominaispiirteiden säilymiseen ja biodiversiteetin tilaan lisääntyy. Asukkaiden tietoinen käyttäytyminen oman elinympäristön suojelemiseksi lisääntyy. Paikallisen tiedon ottaminen mukaan suunnitteluprosesseihin luo paremmat edellytykset alueen asukkaille sopeutua suunnitelmien mukanaan tuomiin muutoksiin.

Tämän asian on todennut Nora Fagerholm tutkiessaan osallistavaa metsäsuunnittelua ja sen vaikutuksia Tansaniassa Zanzibarin saarella. (Fagerholm 2012, 65.)

3. ESIMERKKEJÄ NUORTEN OSALLISUUDESTA

3.1. Käytäntöjä Suomessa

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu lyhyesti eri kuntien tilannetta nuorten osallistumiseen liittyen lähinnä kuntien omien internetsivujen avulla. Vantaalla lasten ja nuorten osallistamiseen ja osallisuuteen on paneuduttu myös maankäytön ja ympäristön näkökulmasta. Vuonna 2011 perustettiin lasten ja nuorten osallisuusryhmä, jossa ovat edustettuina eri tulosalueet. Ryhmän työn tuloksena syntyi Lasten ja nuorten osallisuusopas maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialalle, joka ilmestyi vuonna 2012. Oppaan tavoitteena on lasten ja nuorten osallistumisen ja kuuntelemisen näkyväksi tekeminen suunnitteluprosesseissa. (Siikström–Rantalainen–Tasanko 2012, 3.)

Helsingin yleiskaavoituksella on oma verkkosivusto, joiden kautta voi osallistua keskusteluun ja jättää palautetta suunnittelijoille. (Helsingin kaupunki, Safari 2014). Sivustolla on myös tietoa kaavoituksesta. Yleiskaavan laatimisen rinnalla on nuorille omia projekteja nuorten osallistamiseksi. Verkkosivujen kautta löytyivät esimerkiksi #stadifotona, jossa nuoret ovat havainnoineet omaa asuin-ympäristöään valokuvin osana Safari-hanketta. (Helsingin kaupunki #stadifotona 2014.)

Kempeleessä maankäytön suunnitteluun liittyviä asioita käsitellään pikkuparlamentissa, johon on valittu edustaja kaikilta kouluilta. Pikkuparlamentilla on omat verkkosivut kunnan verkkosivujen yhteydessä. Sivuilta löytyvät pöytäkirjat ja pikkuparlamentin toimintaperiaatteet. (Kempeleen kunta 2014.)

Hämeenlinnassa on rakennettu verkkosivusto Lasten ja nuorten osallisuusoppaan nimellä. Sivuston tarkoituksena on esitellä ja jakaa tietoa lasten ja nuorten osallisuudesta ja osaamisesta. Sivustolle on koottu hyviä käytäntöjä ja esimerkkejä. Tieto on jaoteltu ikäkausittain. (Hämeenlinnan kaupunki 2014.)

3.2 Oulu

Oulussa kaupungin suunnitteluprosesseissa nuorten ja lasten osallistamiseen pyritään kiinnittämään tietoisesti huomiota. Lasten ja nuorten osallistamiseksi on luotu vuorovaikutteinen malli, jossa kaikkien alueiden lapsilla ja nuorilla on periaatteessa mahdollisuus osallistua. Mallin tavoitteena on edistää lasten ja nuorten osallistumista ja lisätä heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan. Kaupunginhallituksen päätöksen mukaisesti vastuu mallin koordinoinnista ja toiminnan organisoinnista on Oulun kaupungin nuorisotoimella.

Oulun jokaisella suuralueella toimii alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmä, jossa lapsia ja nuoria kuullaan ja jonka kautta he vaikuttavat alueen asioihin. Alueellisia osallisuusryhmiä on 10 ja niissä on edustus alueella toimivista ala- ja yläkouluista, lukioista ja nuorisotaloista. Osallisuusryhmien toimintaa ohjaavat kunkin alueen nuorisotyöntekijät. (Oulun kaupunki, a. 2014.)

Lisäksi 15–19-vuotiaille nuorille on oma edustajisto (ONE – Oulun Nuorten Edustajisto), joka toimii alueellisten ryhmien rinnalla koko kaupungin laajuisena ja jonka tehtävä on tuoda nuorten ääni kuuluviin kaupungin päätöksenteossa. Edustajistossa on 21 jäsentä ja 7 varajäsentä, jotka valitaan nuorisovaaleissa kahden vuoden välein. ONE toimii itsenäisesti ja sillä on oma budjetti. Toimintaa tukevat nuorisoisainkeskus, opetustoimi ja muut kaupungin toimijat. (Oulun kaupunki, c. 2014.)

Kaupunkikokouksessa lapset ja nuoret kokoontuvat päättämään yhdessä kouluilla, oppilaskunnan hallituksissa ja osallisuusryhmissä mietittyjä parannus- ja kehittämis ehdotuksia. Lasten ja nuorten työskentely alkaa luokista ja jatkuu osallisuusryhmiin, jotka tuovat ehdotukset esityksinä kaupunkikokouksiin. Kaupunkikokouksella on oma budjetti, josta kokouksessa hyväksytyt ehdotukset rahoitetaan. (Oulun kaupunki, b. 2014.)

Oulun kaupungin internetsivuilla ovat kattavat esittelyt erilaisista maankäytön suunnitteluhankkeista, mutta näissä esittelyissä ei käy ilmi miten lapset ja nuoret on osallistettu tai onko heitä osallistettu lainkaan itse kohteiden suunnitteluun. Esimerkiksi Uuden Oulun yleiskaavan osallistamis- ja arviointisuunnitelmassa ei ole mainintaa Oulun nuorten edustajiston tai nuorten osallisuusryhmien kuulemisesta. ((Oulun kaupunki d, 2014.)

3.3 Muhos

Muhoksella toimii nuorisovaltuusto, jonka tehtävänä on valmistella nuorten asioita koskevia esityksiä ja aloitteita, edistää nuorten osallistumis-, vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia, olla nuorten vaikuttamiskanava, kannustaa nuoria osallistumaan yhteiskunnallisiin asioihin, edistää nuorten asioihin liittyvää yhteistyötä. Nuorisovaltuuston ohjaajana toimii nuoriso-ohjaaja. Miten nuorisovaltuuston rooli näkyy Muhoksen kunnan toimintojen ja maankäytön suunnittelussa ei selviä kunnan internetsivuilta. (Muhoksen kunta 2014.)

3.4 Siikalatva

Siikalatvan kunnan internetsivuilta ei käy selville onko kunnassa nuorisovaltuustoa tai muuta osallisuusryhmää. (Siikalatvan kunta 2014). Siikalatvan nuoret voivat lähettää ideoita ja aloitteita kunnan virkamiesten tietoon aloitekanava.fi –sivuston kautta. Vuoden 2013 kevään aikana sivulle oli jätetty kolme ideaa, mutta sitä, ovatko ne johtaneet toimintaan, ei ilmennyt sivuilta kirjautumatta itse palveluun.

3.5 Merijärvi

Merijärven kunnan internetsivuilla ei ole nuorisotoiminnasta kertovaa sivustoa eikä nuorisovaltuustosta kerrottu muidenkaan hallintokuntien sivustolla. Kunta ostaa nuorisotoimen palvelut Merijärven 4H-yhdistykseltä ajalla 1.7. -31.8.2014. Kunnassa kokoontuu koulupäivien aikana jonkinlainen vaikuttajanuorten ryhmä. (Merijärven kunta, 2014).

3.6 Ylivieska

Ylivieskan nuorisovaltuusto on esitelty kunnan internetsivuilla. Sivulta löytyvät myös nuorisovaltuuston säännöt. Kokouspöytäkirjoja tai tehtyjä päätöksiä ei sivustolta löydy. (Ylivieskan kaupunki, 2014). Ylivieskan nuorisotoimesta on kerrottu, että Nuorisovaltuuston tehtävänä on lähinnä ideoida toimintaa ylivieskalaisille nuorille. Nuorten osallistamisesta ei kaupungin internetsivuilla ole erillistä mainintaa. (Männistö 2013.)

3.7 Yhteenvetona pilottikunnista

Kunnissa ollaan hyvin erilaisessa tilanteessa nuorten osallistamiseen liittyen. Kevään 2013 aikana on tultu siihen tulokseen, että teeman määrittelemiseksi on jokaisessa kunnassa laadittava oma suunnitelma yhdessä kunnan nuorisotoimen kanssa. Jos osallistuminen toteutetaan pelkästään nuorisovaltuuston kautta, saadaan esille nuorisovaltuustossa mukana olevien tietyn tyyppisten nuorten mielipide, mutta esimerkiksi nuorisotilojen vakiokävijöillä voi olla paljonkin erilaisia ja projekteja hyvin eteenpäin vieviä mielipiteitä. Nuorisotiloilla viihtyvät nuoret ovat harvemmin yhteiskunnallisesti aktiivisia ja haluavat osallistua viralliseen päätöksentekoon.

Esimerkiksi Muhoksen nuorisovaltuusto ideoi osana kestävän harrastustoiminnan määrittelyä liikunnallisen tapahtuman, jossa he halusivat esitellä muhoslaisille nuorille uusia urheilu- ja liikuntalajeja. Samalla haluttiin tutustuttaa muita nuoria uudistettuun urheilualueeseen. Tapahtumaan tuli paikalle pelkästään jo ennestään liikunnasta ja urheilusta kiinnostuneita nuoria. Silti kunnassa oltiin sitä mieltä, että tämä on nuorten tahto, kun NUVA on sitä mieltä. Kun tarkastelee nuorisovaltuuston kokoonpanoa, oli siihen valittu alueittain ja kylittäin aktiivisia nuoria, joista suurimmalla osalla oli sattumalta taustalla aktiivinen, jopa kilpatasoinen urheiluharrastus. Näin ollen on odotettavaa, että liikunta ja urheilu korostuvat nuorisovaltuuston lausunnoissa, aloitteissa ja päätöksissä.

Miten nuorten omia edustajistoja ja vaikuttamiskanavia voitaisiin tukea, että niiden toiminnassa olisi mahdollisimman paljon erilaista näkemystä ja erilaisia nuoria mukana. Tätä on tärkeää pohtia, koska kunnissa näyttäisi olevan käytäntönä se, että virallinen osallistuminen maankäytön suunnitteluun rajoittuu lähinnä lausuntopyyntöihin nuorisovaltuustolta. Osassa kunnissa valitaan nuorten edustajat tärkeimpiin lautakuntiin. Valinnat tapahtuvat usein siten, että nuorisovaltuusto tms. nimeää omat edustajansa.

4. KESTÄVÄ HARRASTUSTOIMINTA TEEMAVUOSI – KÄYTETYT MENETELMÄT

4.1 Nuorten työpajat ja kyselytutkimus

Nuorten ajatuksia ja mielipiteitä osallistumisesta oman asuin ympäristön suunnitteluun selvitettiin kahdella tavalla vuoden 2014 aikana. Kestävän harrastustoiminnan määrittelytyön yhteydessä saatiin käytännössä kokemuksia nuorten osallistamisesta erilaisissa tilanteissa ja erilaisissa ympäristöissä. Käytännön tilanteet ja niistä saadut tuotokset raportoidaan osana työtä. Lisäksi tehtiin lomakekysely, jossa kysyttiin nuorilta osallistamisesta ja osallistumisesta suunniteluhankkeisiin.

Merijärven nuorten kanssa kestävän harrastustoiminnan määrittelyä tehtiin syksyllä 4H-yhdistyksen kerhonohjaajakoulutuksen yhteydessä 4.10.2013. Määrittelytyöhön osallistui 35 nuorta Alavieskasta, Merijärveltä, Ylivieskasta, Oulaisista ja Haapavedeltä. Aluksi käytiin läpi osallistujien esittelykierros (nimi, paikkakunta, harrastukset). Kerroin osallistujille kestävyden virallisista määrittelmistä. Osallistujat jaettiin viiteen ryhmään. Jokaiselle ryhmälle annettiin isot paperit ja erivärisiä kyniä. Ryhmiä pyydettiin muotoilemaan keskustelujen pohjalta miellekartan aiheena kestävä harrastustoiminta. Ryhmien miellekartat käytiin läpi yhdessä ja ryhmille annettiin vielä pieni hetki täydentää omaa karttaansa keskustelujen pohjalta.

Ylivieskassa toimintaa suunnitettiin yhdessä Ylivieskan kaupungin johtavan nuorisotyöntekijän kanssa. Todettiin, että liikkeelle kannattaa lähteä nuorisovaltuuston kanssa. Tavoitteeksi otettiin, että osallistun nuorisovaltuuston kokoukseen kevään 2013 aikana. Kokouksessa oli määrä aloittaa kestävän harrastustoiminnan pohtiminen ja miettiä, millä tavalla asiaa kannattaisi Ylivieskassa toteuttaa. (Männistö, 2013). Sopimamme NUVA:n kokous peruuntui eikä uudesta kokouksesta ole tullut ilmoitusta.

Kävin haastattelemassa nuorisotiloilla kokoontuvia nuoria (alakouluikäisiä pääosin) 9.9.2013. Kävi kuitenkin niin, että nuorille ei huomattu kertoa asiasta en-

nakkoon, eivätkä ohjaajat huomanneet järjestää tilannetta siten, että muu toiminta olisi keskeytetty ja keskitytty ko. asialle. Sain muutaman nuoren kiinnostumaan asiasta, mutta kunnan keskustelua ei syntynyt.

Oulussa teemavuoden toimintaa käynnisteltiin nuorisotoimen työntekijöille järjestetyllä tiedotustilaisuudella 13.3.2013. Toiminta päätettiin käynnistää ensin Oulun ONE:n kanssa. ONE on Oulun nuorten edustajisto, johon nuoret ovat valinneet eri puolilta kuntaa omat edustajansa. Lisäksi keskusteltiin nuorten haastattelemisesta nuorisotiloilla. ONE:n puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja toimintaa ohjaavan nuorisotyöntekijän kanssa tavattiin Oulun 4H-piirin toimistolla 16.4.2013. Sovittiin, että osallistumme seuraavaan ONE:n kokoukseen, jossa aloitetaan oululaisen kestävän harrastustoiminnan määrittely. Kokous järjestettiin 15.5.2013. Kokoukseen saapui paikalle kolme jäsentä. Ohjaaja oli estynyt ja puheenjohtaja unohti kokouksen. Keskustelimme paikalla olleiden kanssa aiheesta ja sovittiin, että asiaan palataan seuraavissa kokouksissa. Kutsua seuraaviin kokouksiin ei ehtinyt tulla teemavuoden aikana.

Muhoksella työtä aloitettiin nuorisovaltuuston kanssa 29.1.2013. Nuorisovaltuustoon on valittu eri kylien edustajat vaaleilla. Nuorisovaltuuston toimintaa ohjaa kunnan nuorisotyöntekijä. Nuorisovaltuusto kokoontui kestävän harrastustoiminnan tiimoilta kolme kertaa talven 2013 aikana.

Määrittelytyön ohessa nuoret ideoivat tapahtuman, jossa muhoslaisille esitellään kevääksi 2013 peruskunnostetun Ponkilan urheilu- ja liikunta-alueen mahdollisuuksia ja erilaisia urheilulajeja. Tapahtuma päätettiin yhdistää kunnan liikuntatoimen suunnittelemaan Suomimiesrekan vierailuun ja kilpaurheilijoiden testaustilaisuuteen. Kunnan vapaa-aikatoimi hoiti tiedotuksen ja yhteyden Pohjois-Pohjanmaan liikunta ry:een.

Nuorisovaltuusto ideoi esiteltävät lajit ja Oulun 4H-piirin hankkeen kautta hoidettiin korvaukset ohjaajille jne. Osallistujia tapahtumassa oli noin 20. Osallistujien harvalukuisuuden syyksi todettiin tiedottamisen epäonnistuminen. Tapahtumasta tiedotettiin yhdellä lehti-ilmoituksella samalla viikolla tapahtuman

kanssa. Ilmoituksessa pääpaino oli urheilijoiden testausmahdollisuus. Jälkeenpäin olemme saaneet kuntalaisilta palautetta, että olisivat kyllä tulleet paikalle, jos olisivat tienneet tapahtuman olleen myös ”tavallisille” kuntalaisille. Myös kouluille olisi pitänyt tiedottaa kohdennetusti.

Siikalatvan kunta on nuorten osallistamisen kannalta jo lähtökohtaisesti haasteellinen. Kunta muodostettiin neljästä suhteellisen laajasta ja harvaan asutusta kunnasta vuonna 2009. Kunnassa ei toimi tällä hetkellä nuorisovaltuustoa tai muuta vaikuttajanuorten ryhmää. Ympäristötietoisuusvuoden toimintaa suunniteltiin yhdessä kunnan nuoriso-ohjaajan ja 4H-yhdistyksen toiminnanjohtajan kanssa 23.1.2013.

Keskusteluissa todettiin, ettäärkevintä on lähteä liikkeelle kunnassa toimivien yhdistysten ja koulujen kanssa. Otimme yhteyttä sähköpostilla kunnan koulujen tukioppilastoiminnasta vastaaviin opettajiin. Saimme vastauksen Rantsilan Gananderin koululta, jossa kokoonnuttiin keskustelemaan kestävästä harrastustoiminnasta ja tekemään nuorten kanssa teeman määrittelyä 13.11.2013.

Rantsilan ryhmässä oli kahdeksan tukioppilasta. Määrittelyn lisäksi nuoret ideoivat harrastustoimintaa, jota olisivat itse valmiita järjestämään, jos kunnasta löytyvät tilat ja välineet. Ideoidun toiminnan käynnistäminen jäi nuorten tehtäväksi ja he jakoivat vastuualueet. Helmikuuhun 2014 mennessä aiheesta ei ollut tullut yhteydenottoa nuorisotoimeen, 4H-yhdistykseen tai tukioppilaita ohjaavalle opettajalle.

4.2 Kysely nuorille

Osallistamistyöpajojen lisäksi nuorille tehtiin kirjallinen kysely. Kyselylomakkeet täytettiin luokissa. Lomakekysely nuorten ajatuksista osallisuuteen liittyen päätettiin tehdä yläkoulujen 7-9 luokkalaisten keskuudessa. Yläkouluihin päädyttiin, koska luokissa tavoitetaan suhteellisen suuri määrä vastaajia kerralla ja opettajat valvovat vastaustilannetta (Valli, 2010. 110). Kouluja lähestyttiin pilottikuntien yläkoulujen rehtoreiden kautta sähköpostilla tammikuussa 2014. Osa rehtoreista kertoi vastauksessaan opettajien ja oppilaiden olevan jo väsyneitä lu-

kuisista kyselyistä, joihin heitä pyydetään vastaamaan ja näin kieltäytyivät yhteistyöstä. Ylivieskan Jokirannan koulu, Hintan koulu Oulusta ja Rantsilan yläkoulu halusivat ottaa kyselylomakkeet vastaan ja vastata niihin.

Kyselylomake laadittiin vuoden 2013 aikana saatujen kokemusten pohjalta ottaen huomioon vastaajajoukon ikä. Lomake pyrittiin tekemään mahdollisimman lyhyeksi ja kysymyksistä pyrittiin laatimaan mahdollisimman yksiselitteisiä. Lomaketta testattiin ensin aikuisilla Suomen 4H-liiton työntekijöillä ja kysymyksiä täsmennettiin saadun palautteen perusteella. Syksyllä 2013 lomake täytettiin Merijärven, Alavieskan, Ylivieskan ja Haapaveden 4H-yhdistysten kerhonohjaajakurssilla sekä Tyrnävän, Lumijoen ja Kempeleen 4H-yhdistysten yhteisellä kerhonohjaajakurssilla. Kurssien osallistujat ovat kyselyn kohderyhmän kanssa samaa ikäluokkaa. Lomakkeen täyttämisen jälkeen vastaajilta pyydettiin palautte. Lomakkeen alussa olevaa informaatiotekstiä täsmennettiin, mutta kysymyksiin ei tarvinnut tehdä muutoksia. Testiryhmien vastaukset ovat analyysissä mukana.

4.3 Kuntien viranhaltijoiden haastattelut

Kuntien maankäytön suunnittelusta vastaavien henkilöiden käsityksiä ja kokemuksia nuorten osallisuudesta ja osallistumisesta suunnitteluun selvitettiin haastatteluiden avulla. Haastattelut tehtiin teemahaastatteluina.

Teemahaastattelu valittiin sen vuoksi, että menetelmä on suosittu tapa hankkia tietoa laadullisessa tutkimuksessa ja haastattelijoiden rajallisen määrän vuoksi haluttiin enemmänkin keskustella aiheesta ja selvittää haastateltavien aiempia kokemuksia, jota vaikuttavat toimintaan ja mielipiteisiin omassa työssä.

Haastattelun ajankohdan ja paikan saivat haastateltavat valita itse. Kaikki halusivat, että haastattelu tehdään haastateltavien työpaikalla. Jaana Eskolan ja Jari Vastamäen mukaan teemahaastattelun paikkaan kannattaa kiinnittää huomiota. Haastattelun onnistumiseksi paikan tulisi olla rauhallinen eikä haastattelun keskeyttäviä häiriötekijöitä saisi olla. Haastattelutilannetta ja lopputulosta

parantaa se, että haastateltava tuntee olona mukavaksi ja paikka tuntuu tutulta. (Eskola-Vastamäki, 2010. 27-28).

Haastatteluihin varattiin aikaa noin kaksi tuntia. Pääasiassa aika oli riittävä. Osassa haastatteluja oli muiden työntekijöiden aiheuttamia keskeytyksiä, joten välillä jouduimme keskeyttämään keskustelun. Tällöin haastattelua olisi voinut jatkaa vielä pidempäänkin.

Haastateltaviksi pyydettiin viidestä pilottikunnasta henkilöitä, jotka tekevät työtä maankäytön suunnittelun kanssa. Haastateltavat työskentelevät kaavoitusarkkitehteinä, teknisinä johtajina ja maanmittausinsinööreinä omissa kunnissaan. Haastateltavien määrä oli seuraava: Siikalatva 1 henkilö, Muhos 1 henkilö, Ylivieska 1 henkilö, Merijärvi 1 henkilö ja Oulu 4 henkilöä.

Haastateltaville haluttiin kuitenkin antaa ennakoon kolme teemaa, joiden pohjalta keskustelua tulisi käymään. Tähän päädyttiin sen vuoksi, että haastateltavien työaika on tehokkaassa käytössä ja näin pystyttiin osoittamaan haastateltaville, että haastattelutilanteeseen käytettävä aika on rajattavissa. Lisäksi he pystyivät hieman valmistautumaan ennakoon haastattelutilanteeseen. Annetut ennakkokysymykset olivat seuraavat:

1. Onko kunnassasi osallistettu nuoria ja lapsia maankäytön suunnittelussa?
2. Miten nuoret tulisi osallistaa, että siitä olisi mahdollisimman suuri hyöty suunnittelulle?
3. Miten kunnassasi voitaisiin nuorten osallistumista toteuttaa ja mahdollisesti kehittää?

Haastattelut olivat valmistautuneet tilanteeseen hyvin. Haastatteluille ennakoon asetetut tavoitteet saavutettiin. Yksi haastattelu tehtiin ryhmässä. Haastattelut nauhoitettiin ja ne kirjoitettiin puhtaaksi.

5. KESTÄVÄ HARRASTUSTOIMINTA TEEMAVUOSI - TULOKSET

5.1 Työpajat

Yhteenvetona nuorten kanssa tehdystä kestävästä harrastustoiminnasta voidaan sanoa, että nuoret toivovat omalle kotiseudulleen edullisia ja omaehtoiseen harrastamiseen soveltuvia paikkoja. Toiveena olivat turvalliset olosuhteet ja tieto siitä, että aikuisten apua on saatavilla, jos sitä tarvitaan. Tiukkaa valvontaa tai ohjausta ei tarvita. Suurin osa on valmis osallistumaan liikuntaharrastuksiin, mutta ei kilpailemaan tai sitoutumaan valmennusohjelmiin. Kaikissa pilottikunnissa nuoret listasivat erilaiset liikuntaharrastukset ensimmäisten joukkoon, kun heitä pyydettiin määrittelemään kestävä harrastustoiminta. Myös se, että samoja asioita voi harrastaa eri-ikäisenä ja eri-ikäiset ihmiset yhdessä esimerkiksi koko perheellä, teki nuorten mielestä harrastuksesta kestäväksi. Harrastukseen käytetty raha ja sen vaikutus ympäristöön nousivat esille keskusteluissa joissakin kunnissa, mutta harvemmin kuin muut edellä mainitsemani asiat.

Vuoden 2013 aikana saatujen kokemusten mukaan nuorten osallistamisen edellytyksenä on nuorten kanssa toimivien aikuisten innostaminen ja aiheen ”myyminen” näille. Parhaiten nuoret tavoittaa koulujen kautta, mutta kouluille ollaan yhteydessä monessa asiassa ja opettajilla tuntuu olevan väsymystä ulkopuolisten tahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

5.2 Kysely

Vastauksia saatiin 291 kappaletta. Luokkien nipuissa oli myös tyhjiä lomakkeita, mutta opettajilta ei tarkistettu, olivatko tyhjät lomakkeet ylimääräisiä vai oliko osa nuorista jättänyt vastaamatta. Vastaaajien keski-ikä oli 15 vuotta ja 281 vastaajaa oli peruskoululaisia. Yhdeksän vastaajista oli ammattikoulussa ja yksi lukiossa.

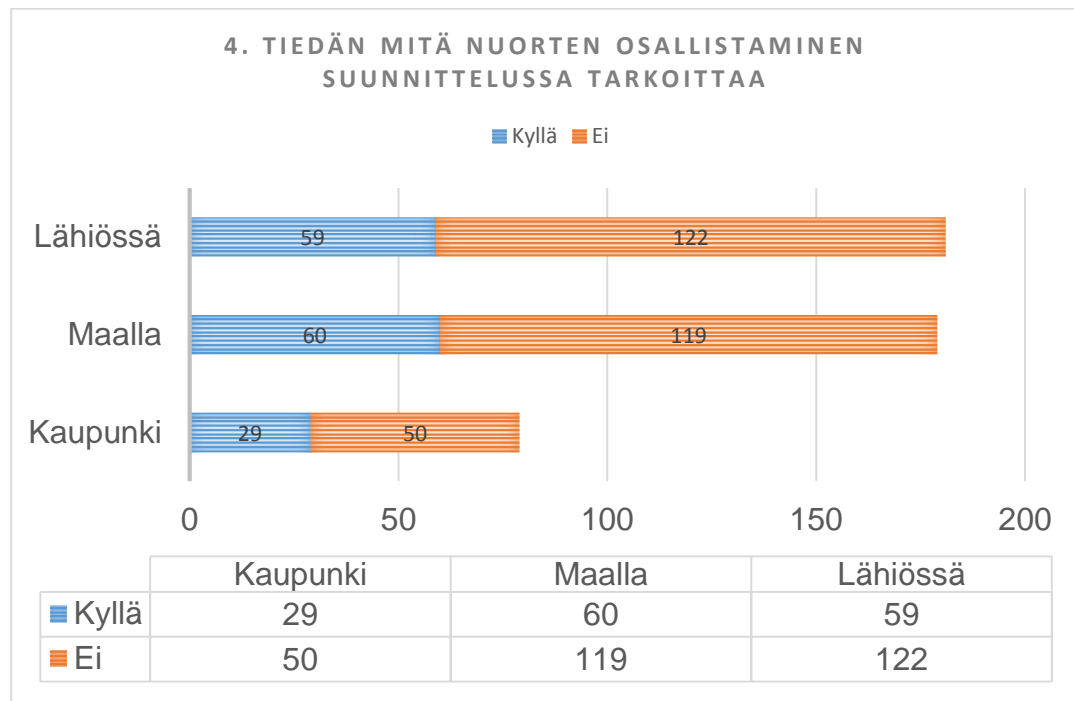
Vastaukset kirjattiin excel-taulukkolaskentaohjelmaan ja tulokset laskettiin IBM SPSS (versio 22) tilasto-ohjelmalla. Tilastollisena testinä käytettiin χ^2 -riippumattomuustestiä (Pearsonin χ^2 -testi).

Taulukossa 1. on esitetty vastaajien asuinpaikka. Vastaajista 17,2 prosenttia asuu kaupungin tai kunnan keskustassa, 40,9 prosenttia asuu maalla pienellä kylällä tai haja-asutusalueella. Lähiössä asuu 41,9 prosenttia vastaajista.

Taulukko 1. Vastaajien asuinpaikka.

Asuinpaikka		
	Jakauma	%
Kaupunki	50	17,2
Maalla	119	40,9
Lähiö	122	41,9
Yhteensä	291	100,0

Vastaajista 50,8 % (n=291) ilmoitti tietävänsä mitä osallistava suunnittelu tarkoittaa. Asiasta tietämättömiksi ilmoittautui 49,1 % (n=291).

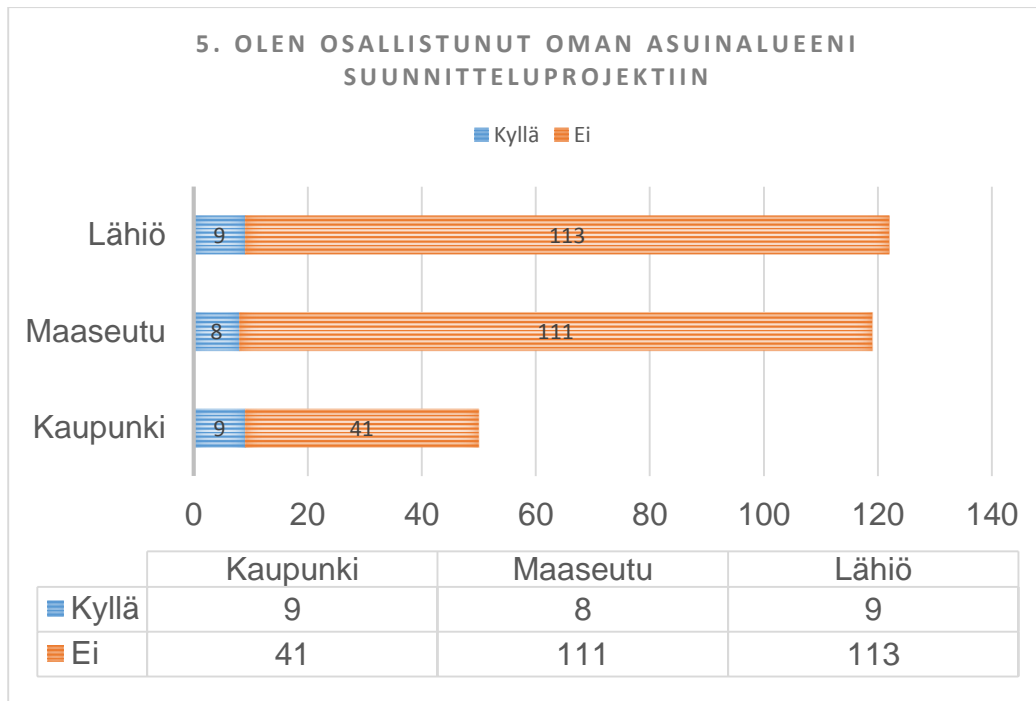
Kaavio 1. Kysymyksen 4 vastausten jakaantuminen asuinpaikan mukaan.

Kaaviossa 1 on esitetty neljänteen väittämään ”Tiedän mitä nuorten osallistaminen suunnittelussa” saatujen vastausten jakaantuminen vastaajien asuinpaikan mukaan. Taulukosta 2. selviää, että asuinpaikalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää ($X^2=1,334$; P-arvo on 0,25) vaikutusta kysymyksen neljä vastauksiin.

Taulukko 2. Vastaajien tietämys nuorten osallistamisesta asuinpaikan suhteen

			osallistaminen		Total
			Kyllä	Ei	
Asuinpaikka	Kaupunki	Vastaukset	29	21	50
		Odotusarvo	25,4	24,6	50,0
		% asuinpaikan suhteessa	58,0	42,0	100,0
		% osallistamisen suhteessa	19,6	14,7	17,2
	Maalla	Vastaukset	60	59	119
		Odotusarvo	60,5	58,5	119,0
		% asuinpaikan suhteessa	50,4	49,6	100,0
		% osallistamisen suhteessa	40,5	41,3	40,9
	Lähiö	Vastaukset	59	63	122
		Odotusarvo	62,0	60,0	122,0
		% asuinpaikan suhteessa	48,4	51,6	100,0
		% osallistamisen suhteessa	39,9	44,1	41,9

Oman asuinympäristönsä tai –kuntansa suunnitteluprojektiin oli osallistunut 26 vastaajaa (8,9 %). Suunnitteluprojekteihin ei ollut osallistunut 91 % vastaajista. Vastaukset kysymykseen on esitetty asuinpaikan mukaan kaaviossa 2.

Kaavio 2. Osallistuminen suunnitteluprojektiin asuinpaikan mukaan.

Asuinpaikalla oli kyselyn perusteella tilastollisesti merkitystä vastauksiin (testisuure $X^2=6,130$; P-arvo 0,05). Olettamusta useampi vastaaja kaupungissa oli osallistunut suunnitteluprojektiin. Katso taulukko 3.

Taulukko 3. Asuinpaikan ja suunnitteluprojektiin osallistumisen yhteys

		Suunnitteluprojekti		Yhteensä	
		Kyllä	Ei		
Asuinpaikka	Kaupunki	Vastaukset	9	41	50
		Odotusarvo	4,5	45,5	50,0
		% asuinpaikan suhteessa	18,0	82,0	100,0
		% suunnitteluprojektin suhteessa	34,6	15,5	17,2
	Maalla	Vastaukset	8	111	119
		Odotusarvo	10,6	108,4	119,0
		% asuinpaikan suhteessa	6,7	93,3	100,0
		% suunnitteluprojektin suhteessa	30,8	41,9	40,9
	Lähio	Vastaukset	9	113	122
		Odotusarvo	10,9	111,1	122,0
		% asuinpaikan suhteessa	7,4	92,6	100,0
		% suunnitteluprojektin suhteessa	34,6	42,6	41,9

Nuorten mielipidettä suunnitteluprojektiin liittyvästä tiedottamisesta selvitettiin seuraavalla väittämällä: ”*Olen saanut riittävästi tietoa oman kuntani suunnitteluprojekteista*”. Vastausvaihtoehdot olivat 1=Erittäin hyvin, 2=Hyvin, 3= Ei hyvin eikä huonosti, 4= Huonosti sekä 5= Erittäin huonosti.

Vastaukset on koottu taulukkoon 4. Väittämään oli vastannut 291 henkilöä, joista 2,1 % oli sitä mieltä, että oli saanut erittäin hyvin tietoa oman kuntansa suunnitteluprojekteista. 30 vastaajaa (10,3 %) on saanut hyvin tietoa. Vastaa- jista 31,3 % oli valinnut kohdan, ei hyvin eikä huonosti. Huonosti oli mielestään saanut tietoa 28,2 % vastaajista. Erittäin huonosti tietoa saaneita oli niin ikään 28,2 % vastaajaa. Huonosti tai erittäin huonosti informoitujen määrä oli yhteensä 164 (56,4 %). Vastausten keskiarvoksi saatiin 3,7 ja mediaaniksi 4 (eniten vastauksia kerännyt luokka).

Taulukko 4. Väittämän 6 vastaukset.

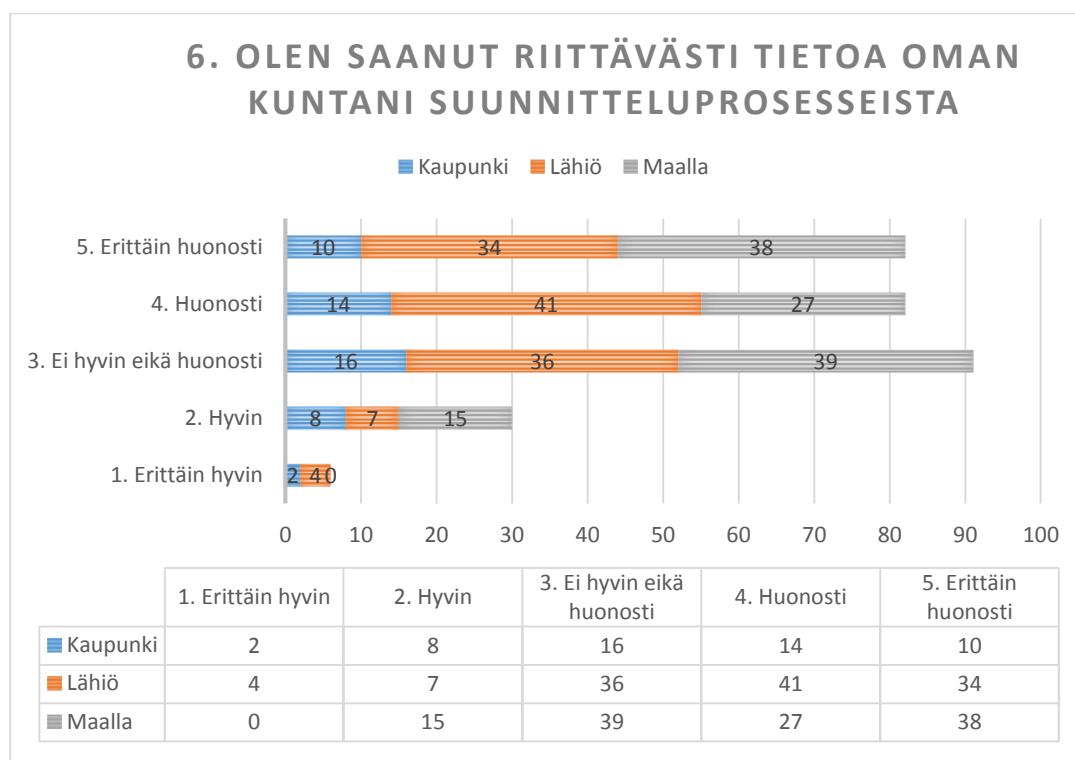
6. kysymys ”Olen saanut riittävästi tietoa oman kuntani suunnitteluprosesseista”		
	Jakauma	%
Erittäin hyvin	6	2,1
Hyvin	30	10,3
Ei hyvin ei huonosti	91	31,3
Huonosti	82	28,2
Erittäin huonosti	82	28,2
Yhteensä	291	100,0

Testisuureen arvo $X^2=13,443$ (p-arvo on 0,097), jonka perusteella vastauksissa on ohjelman laskemaan oletettavaan nähden noin 10 %:n poikkeama, taulukko 5. Tilastollisen testauksen tulos antaa viitteitä siitä, että kaupungissa ja maalla asuvat nuoret olisivat vastanneet eri tavalla, vaikka tilastollisella testauksella ei selkeää eroa pystytty havaitsemaan. Maaseudun nuorista erittäin hyvin –koh- taan ei ollut yhtään vastausta ja taas kaupungissa asuvat nuoret olivat tyytyväi- sempiä kuin oletuksena on ollut.

Taulukko 5. Väittämän 6 vastausten keskiarvo ja mediaani.

6. kysymys ” Olen saanut riittävästi tietoa oman kuntani suunnitteluprosesseista”		
N=291	Vastanneet	291
	Puuttuu	0
Keskiarvo		3,701
Mediaani		4,000

Vastaukset jakaantuivat vastaajien asuinpaikan mukaan kaavion 3 osoittamalla tavalla.

Kaavio 3. Väittämän 6 vastaukset asuinpaikan mukaan.

Aikaisempi suunnitteluprojektiin osallistuminen lisäsi selvästi ”hyvin” vastanneiden osuutta kysymykseen 6. Tyytymättömien ”huonosti” tai ”erittäin huonosti” vastanneiden osuus oli myös etukäteistietoa saaneiden joukossa pienempi. Ero oli tilastollisesti merkitsevä, testisuure $X^2=14,506$, (p -arvo $< 0,006$). Vastausten jakaantuminen aiemman osallistumisen mukaan on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Vastaukset jaoteltuna aiemman osallistumisen mukaan.

kys6	Total						
		1	2	3	4	5	
Osallistunut suunnitteluprojektiin	Vastauksia	1	8	8	4	5	26
	Odotettu vastausmäärä	0,5	2,7	8,1	7,3	7,3	26
Ei ole osallistunut suunnitteluprojektiin	Vastauksia	5	22	83	78	77	265
	Odotettu vastausmäärä	5,5	27,3	82,9	74,7	74,7	265
Yhteensä	Vastauksia	6	30	91	82	82	291
	Odotettu vastausmäärä	6	30	91	82	82	291

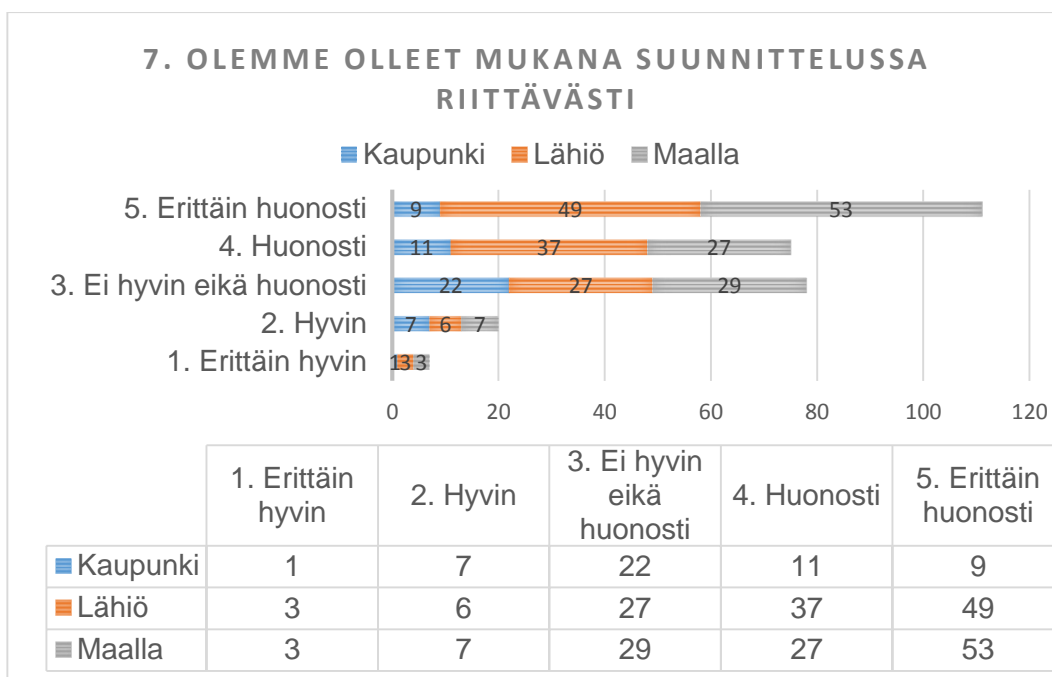
Osallistumista suunnitteluun selvitettiin seuraavan väittämän avulla: ”*Olemme olleet mukana suunnittelussa riittävästi*”. Vastausvaihtoehdot olivat 1=Erittäin hyvin, 2=Hyvin, 3=Ei hyvin eikä huonosti, 4=Huonosti, 5=Erittäin huonosti. Kysymykseen vastasi 291 henkilöä. Vastaaajista 186 (63,9 %) ilmoitti, että olivat saaneet olla mukana suunnittelemassa oman kuntansa maankäyttöä huonosti tai erittäin huonosti. 27 (9,3 %) vastaajaa oli päässyt mukaan hyvin tai erittäin hyvin.

Vastaukset on esitelty kaaviossa 3 asuinpaikan mukaan. Vastausten keskiarvo oli 3,9 ja mediaani 4 (taulukko 7). Testisuureen arvo $X^2=19,781$ (p-arvo 0,011) osoittaa, että vastauksissa on tilastollisesti merkitsevä ero.

Taulukko 7. Väittämän 7 mediaani ja keskiarvo.

7. kysymys ”Olemme olleet mukana suunnittelussa riittävästi”		
N=291	Vastaukset	291
	Puuttuvat	0
Keskiarvo		3,904
Mediaani		4,000

Kaupungissa asuvat nuoret ovat antaneet suhteessa enemmän erittäin hyvin ja hyvin vastauksia kuin maaseudulla asuvat. Kaaviossa 4 on esitetty vastausten jakautuminen asuinpaikan mukaan.

Kaavio 4. Väittämän 7 vastaukset asuinpaikan mukaan.

Taulukossa 8 on esitetty aiemman osallistumisen yhteys vastauksiin. Aikaisempi suunnitteluprojektiin osallistuminen lisäsi selvästi ”hyvin” vastanneiden osuutta kysymykseen 7. Tyytymättömien ”erittäin huonosti” vastanneiden osuus oli myös etukäteistietoa saaneiden joukossa pienempi. Ero oli tilastollisesti merkitsevä (testisuure $X^2=17,117$; p-arvo < 0,002).

Taulukko 8. Vastaukset aiemman osallistumisen suhteessa.

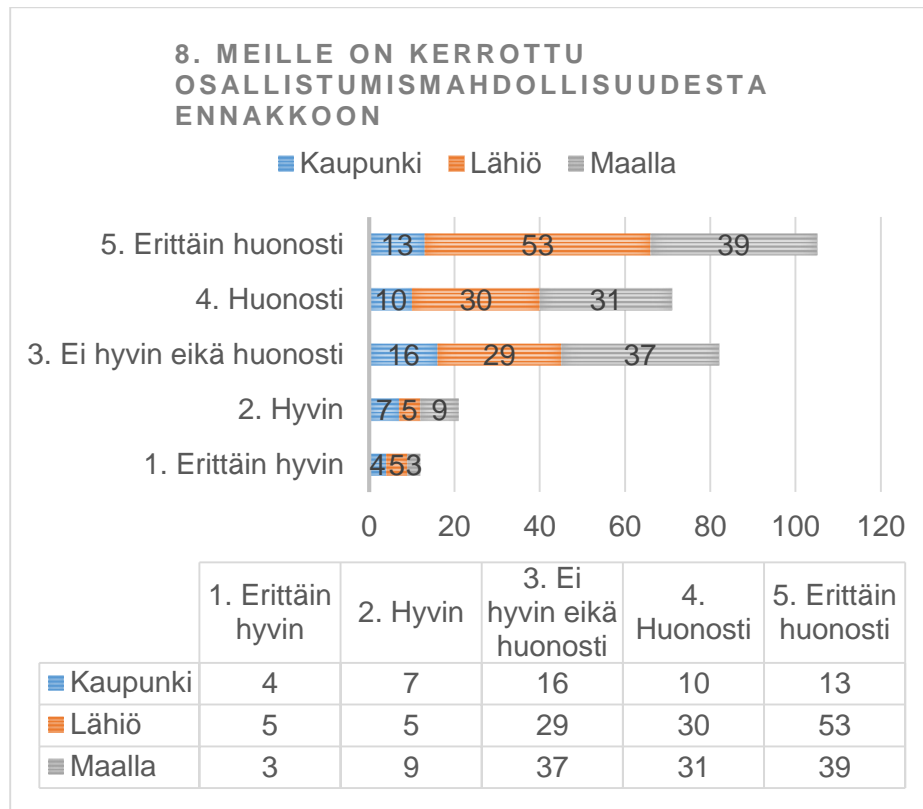
		1	2	3	4	5	
Aiempi osallistuminen	Vastauksia	1	6	9	7	3	26
	Odotettu vastausmäärä	0,6	1,8	7	6,7	9,9	26
Ei osallistumista	Vastauksia	6	14	69	68	108	265
	Odotettu vastausmäärä	6,4	18,2	71	68,3	101,1	265
Yhteensä	Vastauksia	7	20	78	75	111	291
	Odotettu vastausmäärä	7	20	78	75	111	291

Osallistumismahdollisuudesta oli tietoa saatu erittäin hyvin tai hyvin 33 (11,3 %) vastaajan mielestä. Huonosti tai erittäin huonosti tietoa osallistumismahdollisuudesta oli saanut 176 vastaajaa, 60,5 %. Vastausten mediaani oli 4 ja keskiarvo 3,811 (taulukko 9). Vastausvaihtoehdot olivat 1=Erittäin hyvin, 2=Hyvin, 3= Ei hyvin eikä huonosti, 4= Huonosti sekä 5= Erittäin huonosti. Asuinpaikalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta vastauksiin.

Taulukko 9. Väittämän 8 vastausten keskiarvo ja mediaani.

8. Kysymys: "Meille on kerrottu osallistumismahdollisuudesta ennakkoon"		
N =291	Vastanneet	291
	Puuttuvat	0
Keskiarvo		3,811
Mediaani		4,000

Vastaukset on esitetty asuinpaikan mukaan kaaviossa 5.

Kaavio 5. Väittämän 8 vastaukset asuinpaikan mukaan.

Taulukkoon 10 on koottu vastaukset suhteessa aiempaan osallistumiskokemukseen. Aikaisempi suunnitteluprojektiin osallistuminen lisäsi selvästi ”erittäin hyvin” vastanneiden osuutta ja vähensi vastaavasti ”erittäin huonosti” vastanneiden osuutta kysymykseen 8. Ero oli tilastollisesti merkitsevä (testisuure $X^2=10,270$; p-arvo $< 0,036$).

Taulukko 10. Väittämän 8 vastaukset suhteessa aiempaan osallistumiseen

		1	2	3	4	5	
Aikaisempi kokemus	Vastauksia	3	3	11	5	4	26
	Odotettu vastausmäärä	1,1	1,9	7,3	6,3	9,4	26
Ei aiempaa kokemusta	Vastauksia	9	18	71	66	101	265
	Odotettu vastausmäärä	10,9	19,1	74,7	64,7	95,6	265
Yhteensä	Vastauksia	12	21	82	71	105	291
	Odotettu vastausmäärä	12	21	82	71	105	291

Vastaajista oli 54 sitä mieltä, että nuorten ideat on huomioitu suunnittelussa erittäin hyvin tai hyvin. Huonosti tai erittäin huonosti nuorten ideat oli otettu huomioon 113 vastaajan mielestä. Ei hyvin eikä huonosti vastauksia oli 122. Vastausten keskiarvo on 3,36 ja eniten vastauksia kertyi kohtaan 3. Vastausvaihtoehdot olivat 1=Erittäin hyvin, 2=Hyvin, 3= Ei hyvin eikä huonosti, 4= Huonosti sekä 5= Erittäin huonosti. Vastaukset on koottu taulukkoon 11.

Taulukko 11. Vastaukset väittämään 9.

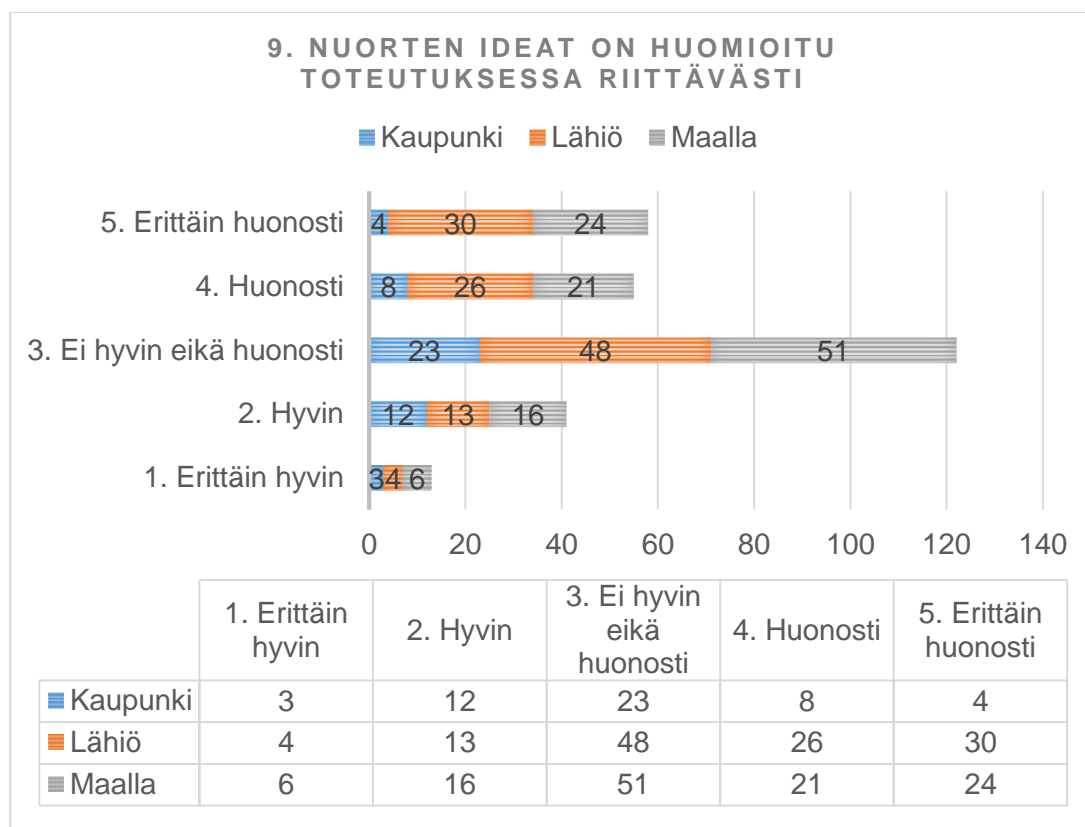
9. kysymys: "Nuorten ideat on huomioitu toteutuksessa riittävästi".		
	Jakauma	%
Erittäin hyvin	13	4,5
Hyvin	41	14,1
Ei hyvin ei huonosti	122	42,1
Huonosti	56	19,3
Erittäin huonosti	58	20
Vastanneet	290	100
Puuttuu	1	

Taulukossa 12 on esitetty väittämän 9 vastausten keskiarvo ja mediaani.

Taulukko 12. 9. väittämän vastausten keskiarvo ja mediaani.

9. kysymys: "Nuorten ideat on huomioitu toteutuksessa riittävästi".		
N=291	Vastanneet	290
	Puuttuu	1
	Keskiarvo	3,362
	Mediaani	3

Seuraavassa kaaviossa (Kaavio 6.) on kuvattu vastausten jakaantuminen eri vaihtoehtoille vastaajien asuinpaikan mukaan. Asuinpaikalla ei ollut merkitystä nuorten ideoiden huomioimisessa tilastollisen testauksen perusteella.

Kaavio 6. Nuorten ideoiden huomioiminen asuinpaikan mukaan jaoteltuna.

Aikaisemmin suunnitteluprojektiin osallistuneiden vastaukset poikkesivat selvästi, tilastollisesti merkitsevä, testisuure $X^2=13,764$, (p -arvo $< 0,008$). ”Erittäin hyvin vastauksia” oli enemmän etukäteistietoa omaavien ryhmässä. Vastavasti ”ei hyvin eikä huonosti” ja ”erittäin huonosti” vastauksia oli aiemmin osallistuneiden joukossa selvästi vähemmän.

Väittämään ”*Olemme riittävän innostuneita osallistumaan suunnitteluun*” oli vastannut 288 vastaajaa. Vastausvaihtoehdot olivat 1=Erittäin hyvin, 2=Hyvin, 3= Ei hyvin eikä huonosti, 4= Huonosti sekä 5= Erittäin huonosti. Hyvin tai erittäin hyvin vastauksia oli 78 kappaletta, 27,1 %. Huonosti tai erittäin huonosti kohtaan oli vastannut 103 vastaajaa. Ei hyvin eikä huonosti innostuneita oli 104 henkilöä eli 36,1 %. Kolme henkilöä (1 % vastaajista) oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Vastaukset on koottu taulukkoon 13.

Taulukko 13. Vastaukset väittämään 10.

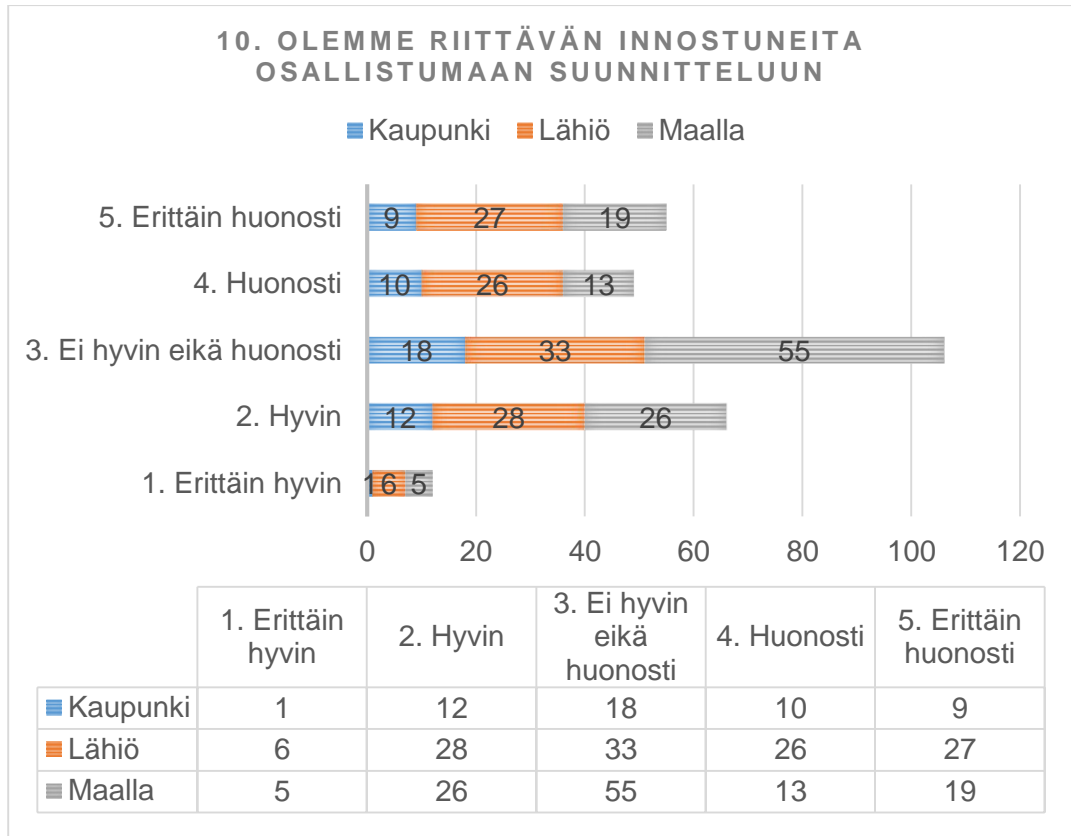
10. "Olemme riittävän innostuneita osallistumaan suunnitteluun".		
	Jakauma	%
Erittäin hyvin	12	4,2
Hyvin	66	22,9
Ei hyvin ei huonosti	106	36,8
Huonosti	49	17
Erittäin huonosti	55	19,1
Vastanneet	288	100
Puuttuvat	3	

Vastausten keskiarvo oli 3,24 ja mediaani 3 (taulukko 14). Kaaviossa 7 vastaukset on jaoteltu asuinpaikan mukaan.

Taulukko 14. Väittämään 10 saatujen vastausten keskiarvo ja mediaani.

10. "Olemme riittävän innostuneita osallistumaan suunnitteluun".		
N=291	Vastaukset	288
	Puuttuvat	3
	Keskiarvo	3,24
	Mediaani	3

Asuinpaikalla ei ollut vaikutusta siihen, kuinka innostuneiksi nuorten kokivat itsensä suhteessa suunnitteluprojekteihin osallistumiseen.

Kaavio 7. Väittämän 10 vastaukset asuinpaikan mukaan.

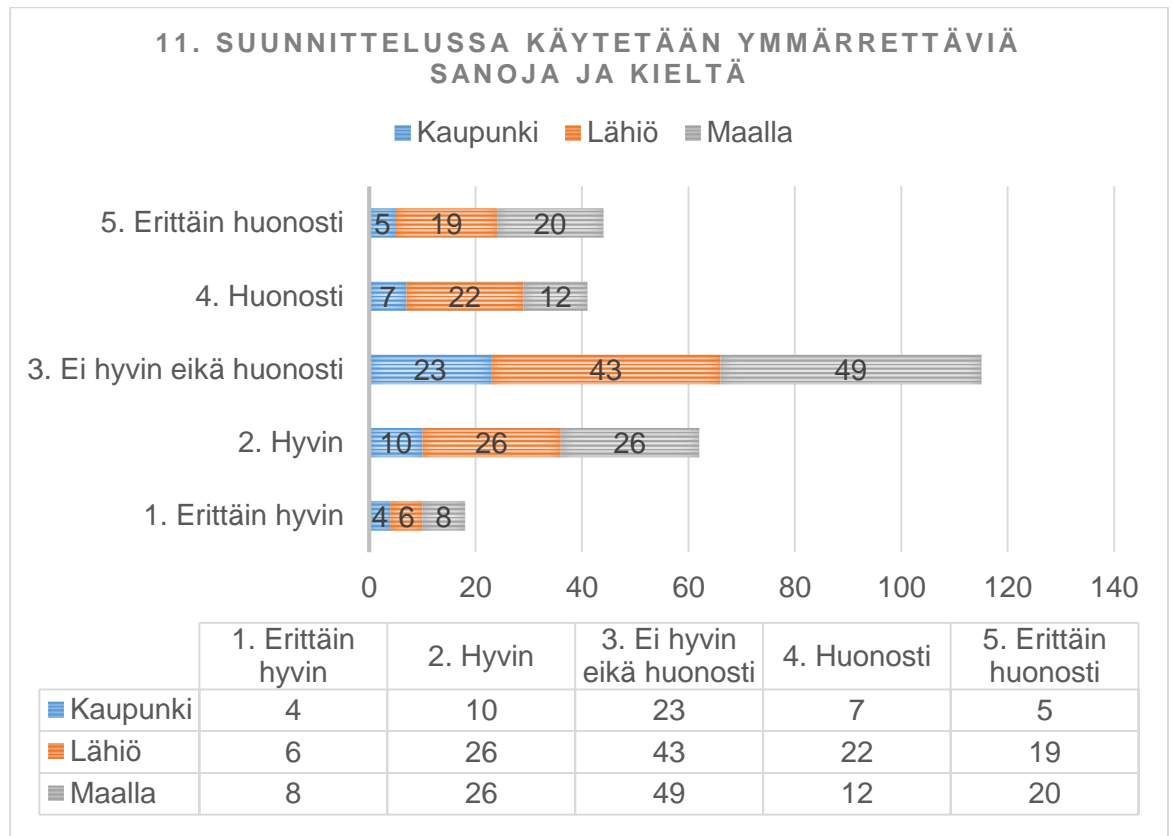
Aikaisempi kokemus suunnitteluprojektiin osallistumisesta ei vaikuttanut vastauksiin (p -arvo $< 0,25$).

Suunnittelussa käytettävän kielen ja sanojen ymmärrettävyyttä olivat vastaajat arvioineet seuraavasti. Vastausvaihtoehdot olivat 1=Erittäin hyvin, 2=Hyvin, 3= Ei hyvin eikä huonosti, 4= Huonosti sekä 5= Erittäin huonosti. Hyvin tai erittäin hyvin ymmärrettäviä sanoja ja kieltä käytetään 80 (27,5 %) vastaajan mielestä. Huonosti tai erittäin huonosti ymmärrettävää kieltä käytetään 85 vastaajan mielestä (29,2 %). Ei hyvin eikä huonosti –kohtaan oli vastannut 41,1 % vastaajista (115 henkilöä).

Taulukko 15. Väittämän 11 vastausten keskiarvo ja mediaani.

11. kysymys "Suunnittelussa käytetään ymmärrettäviä sanoja ja kieltä".		
N=291	Kysymykseen vastanneet	280
	Puuttuvat	11
Keskiarvo		3,111
Mediaani		3,000

Vastausten määrät, mediaani ja keskiarvo sekä jakaantuminen asuinpaikan suhteen on esitetty taulukossa 15 sekä kaaviossa 8. Kaupungissa asuvat vastaajat antoivat jonkin verran enemmän hyvin ja erittäin hyvin vastauksia. Tilastollisesti voidaan osoittaa, että asuinpaikalla ei juurikaan ole merkitystä annettuihin vastauksiin. Testisuure $\chi^2=5,635$ (p-arvo on 0,688).

Kaavio 8. Väittämän 11 vastauksen asuinpaikkojen suhteessa.

Aikaisempi kokemus suunnitteluprojektiin osallistumisesta ei vaikuttanut vastauksiin (p-arvo < 0,103). Vaikka tyytymättömiä olikin suhteessa enemmän ”ei suunnitteluprojektiin osallistuneiden” keskuudessa, ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Kysymyksessä 12 kysyttiin, millä tavalla vastaajat kertoisivat oman mielipiteensä mieluiten. Vaihtoehdot olivat

1. Osallistumalla tilaisuuteen,
2. Vastaamalla nettikyselyyn,
3. Kommentoimalla kunnan nettisivuilla,
4. Osallistumalla keskusteluun Facebook-ryhmässä,

5. Osallistumalla yleisötilaisuuksiin ja

6. Muulla tavalla. Miten?

Vastausten määrää ei ollut rajoitettu eli vastaaja saattoi valita useammankin kohdan. Vastaajista 194 vastaajaa halusi osallistua vastaamalla nettikyselyyn. Kunnan nettisivuilla haluaa kommentoida 27 vastaajaa ja Facebook-ryhmässä haluaa keskustella 34 vastaajaa. Tilaisuuksiin haluaa osallistua 64 vastaajaa. 16 vastaajaa ei halua osallistua millään tavalla.

Kysymyksessä 13 kysyttiin vastaajien halukkuutta osallistua oman kotikunnan lasten ja nuorten harrastustoiminnan ideointiin. Kyllä-vastauksia oli annettu 43 kappaletta. Suurin osa, 147 vastaajaa, oli vastannut kohtaan ehkä. Ei vastauksen oli antanut 101 vastaajaa.

Lopuksi kysyttiin sanallisesti vastaajien ajatuksia kestävästä harrastamisesta seuraavien kysymysten avulla:

14. kysymys: Mitä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti KESTVÄVÄ HARRASTUS tuo mieleesi?

15. kysymys: Onko jokin omista harrastuksistasi erityisen kestävä? Jos on, niin mikä ja miten?

Sanallisia vastauksia saatiin 14. kysymykseen 122 kappaletta ja 15. kysymykseen 98 kappaletta. Vastauksissa painottuivat urheilu ja liikunta. Lajeina mainittiin samoja lajeja, joita nykypäivän nuoret harrastavat muutenkin, jääkiekko, uinti, jalkapallo, suunnistus, lenkkeily jne. Musiikki mainittiin monessa vastauksessa. Kestävä harrastus on vastaajien mielestä sellainen, joka tuottaa harrastajalle mielihyvää ja terveyttä, sitä voi harrastaa koko elämän ja eri-ikäiset harrastavat yhdessä. Muutama vastaaja oli maininnut kestävä harrastuksen vähät vaikutukset ympäristöön ja harrastamisen edullisuuden.

Oman harrastuksen kestävyyttä oli pohtinut 98 vastaajaa. Vastaajat harrastivat kestävästi lenkkeilyä, partiota, 4H-toimintaa, joukkuelajeja, ratsastusta, musiikkia, sanataidetta ja olipa joku listannut moottoriurheilun ja mopoilunkin kestävien harrastusten joukkoon. Esim. ratsastuksen listanneista osa mainitsi ratsastuksen korkeat kustannukset kestävyuden idean vastaisena, mutta perusteli ratsastuksen kestävyyttä toisaalta sen sopivuudella kaikenikäisille.

5.3 Haastattelut pilottikunnissa

Kaikki haastateltavat (n=9) pitivät lasten ja nuorten osallistumista oman elinympäristönsä suunnitteluun tarpeellisena. Kaikissa haastatteluissa todettiin, että välineitä ja menetelmiä on hyvin tarjolla. Tietoa ja oppaita osallistamisesta on paljon. Kuntien maankäytön suunnittelujärjestelmissä ja suunnittelukulttuurissa on eroja ja usein kehitettävää.

Henkilöstöressurssien rajallisuus keskustelutti jokaisessa haastattelussa. Taloudellisten resurssien näkökulmasta kukaan haastatelluista ei kyseenalaistanut lasten ja nuorten osallistamista. Kahdessa pienemmässä kunnassa oltiin sitä mieltä, että omassa kunnassa ei ole mahdollisuutta hankkia mitään uusia välineitä osallistamiseen. Olemassa olevilla palautevälineillä pärjätään. Sosiaalisen median parempaa hyödyntämistä pohdittiin kaikissa kunnissa. Kuusi haastatelluista ilmoitti tarvitsevansa apua ja koulutusta sopivien menetelmien löytämiseksi.

Kaikissa pilottikunnissa osallistamista tehtiin tavalla tai toisella. Kaikkein järjestelmällisintä ja näkyvintä osallistaminen on Oulussa, jossa sekä asema- että yleiskaavoitus käyttävät lasten ja nuorten osallistamiseen aikaa. Pienemmissä kunnissa kaavoituskonsulttien osaaminen ja kiinnostus on ratkaisevaa. Pienemmissä kunnissa kyllä osallistetaan, mutta se ei ole useinkaan tietoista eikä lasten ja nuorten osallisuutta huomioida suunnitteluprosessien valmistelussa eikä budjetoinnissa. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että oman kunnan toimintatavoissa ja menetelmissä on vielä kehitettävää.

Kaksi haastatelluista nosti osallistamis- ja arviointisuunnitelman tärkeyden esille. Jos lapset ja nuoret on mainittu suunnitelmassa, tulee myös osallistaminen hoidettua suunnitelmallisesti.

Kaavoituksen aikaperspektiivi on hyvin pitkä. Asemakaavoissakin puhutaan kymmenistä vuosista valmisteluineen ja toteutuksineen. Haastattelijat toivat esille haasteena nuorten innostamisen ja sitouttamisen koko suunnitteluprosessin ajaksi. Myös olennaisen tiedon saamiseen esille tulee haastateltavien mielestä kiinnittää huomiota. Kaikissa haastatteluissa nostettiin esille koulujen rooli ja opettajien osaamisen lisääminen maankäytön asioissa edellytyksenä nuorten osallistumiselle. Kaikki haastatellut henkilöt toivat esille nuorten roolin liikunta- ja vapaa-ajan paikkojen suunnittelussa sekä kuntien turvallisuussuunnittelussa.

6. TULOSTEN TARKASTELU

Työn aikana tehtyjen selvitysten tulosten mukaan nuoret ovat kiinnostuneita oman elinympäristönsä kehittämistä ja haluavat sekä osallistua että olla mukana suunnitelmien toteuttamisesta. Osallistuminen kiinnostaa ainakin jonkin verran, kun käytetään nuorille tuttuja ja nuoria kiinnostavia menetelmiä ja välineitä. Työpajojen aikana saatujen kokemusten ja haastattelujen perusteella suunnitteluprojekteja ei saisi venyttää liian pitkäksi, että kiinnostus säilyy. Nuorten osallistumisen tavoitteena näyttäisi olevan enimmäkseen oman lähialueen turvallisuus ja harrastusmahdollisuuksien kehittäminen.

Aiempi osallistuminen suunnitteluprosessiin näyttää vaikuttavan enemmän nuorten kiinnostukseen ja mielipiteisiin osallistumisesta kuin esimerkiksi nuoren asuinpaikka. Osallistamisprosessit ovat hyvä tilaisuus oppia. Toisaalta niiden kautta kiinnostus asioihin herää ja edistää aktiivista otetta yhteisten asioiden hoitoon myös aikuisena.

Kuntien käytännöt nuorten ottamisesta mukaan kunnan maankäytön suunnittelun hankkeisiin vaihtelevat suuresti. Tietoa on tarjolla, mutta osallistumista rajoittaa enemmän kuntien toimintakulttuuri ja huoli resurssien riittäväydestä.

Kuntien virkamiehet ovat myönteisellä mielellä nuorten osallisuuden lisäämiseen ja ovat valmiita kehittämään toimintatapojaan. Kaavoituskonsulteilla ja heidän toimintatavoillaan on myös suuri merkitys nuorten osallistumiseen kaavoitushankkeisiin. Osallistumiseen ei olla valmiita panostamaan kovin paljoa rahallisesti. Toisaalta työn aikana tavoitetut toimijat olivat sitä mieltä, että hyvää osallistumista voidaan toteuttaa hyvinkin pienillä taloudellisilla panostuksilla.

Työn tuloksia voidaan tilastollisen osion osalta pitää suhteellisen luotettavana kohtuullisen suuren vastaajamäärän vuoksi. Muutoin työn tuloksia ei voida yleistää kovin laajasti, koska työssä keskityttiin yhden maakunnan viiden kunnan tilanteisiin.

Toisaalta selvitysten tulokset tukevat aiheesta tehtyjä tutkimuksia, joiden mukaan nuoret haluavat olla osallisia oman elinympäristönsä kehittämisessä,

mutta omilla ehdoillaan. Pelkkä kuuleminen ei riitä, vaan tarvitaan aitoa osallistumista ja osallisuutta. Nuoria tulee kuunnella omina itsenään, ei niinkään tulevaisuuden aikuisina ja päättäjinä.

7. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tehtyjen selvitysten ja KESTÄVÄ HARRASTUS –hankkeen aikana saatujen kokemusten perusteella osallistamisen suunnitteluun ja prosessiin mielekkyyteen kannattaa kiinnittää huomiota.

Nuorten kiinnostus osallistamiseen ja itse suunnitteluprosessiin saadaan pidettyä yllä, kun käytetään mielekkäitä ja vaihtelevia menetelmiä. Suuret kokonaisuudet kannattaa jakaa pienempiin osiin ja huolehtia siitä, että suunnittelun kohteena olevia asioita tarkastellaan nuoren ihmisen elämäkokemus ja lähtökohdat huomioiden. Nuorten erilainen aikakäsitys on syytä huomioida, kun osallistetaan esimerkiksi yleiskaavoituksessa. Haastattelujen perusteella hyvänä toimintamallina koettiin nuorten tulevaisuuden visioinnit ja pohdinnat heidän omista lähtökohdistaan. Nuorten osallistuminen sopii haastateltujen henkilöiden mielestä erityisesti kuntien keskustojen suunnitteluun, turvallisuussuunnitelmiin ja erilaisten kohteiden (liikuntapaikat, puistot, leikkipaikat, uimarannat jne.) suunnitteluun. Kaavoituksessa sekä aikuisten ja nuorten osallistaminen koettiin haastavana ja kehittämistä vaativana asiana.

Osallistamisen ennakkosuunnittelu kannattaa tehdä huolella ja olla valmiina muuttamaan ennakkoon suunniteltua, jos osallisten joukko ei ole valmis tai heillä ei ole valmiuksia lähteä mukaan suunnitellulla tavalla. Erityisesti haastatellut kuntien henkilöt korostivat Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) merkitystä osallistamisprosessien ennakkosuunnittelussa sekä tarvittavien resurssien määrittelemisessä.

Nuorten onnistuneen osallistamisprosessin edellytyksenä näyttäisi olevan osallisten tietämys oman toimintansa merkityksestä, suunnittelukohteesta ja omasta roolista itse prosessissa. Onkin huolehdittava, että nuoret saavat riittävät tiedot ja informaation ennen osallistumistaan.

Suunnittelijoiden sitoutuminen osallistamisprosessiin näyttää olevan tärkeää. Pitkien prosessien aikana suunnittelijat saavat vaihtua ja aina uuden henkilön ja osallisten välisen luottamuksen rakentaminen ottaa aikaa. Tilaisuuksien tai ta-

paamisten välillä tarvitaan epävirallisempaa tiedonvaihtoa. Suunnittelijoiden tulisi ottaa rohkeasti käyttöön uusia menetelmiä ja välineitä osallistamiseen. Nuorille tuntuu olevan tärkeää, että tarjolla on heille tuttuja ja heitä kiinnostavia menetelmiä ja kommunikaatiovälineitä.

Kuntien päättäjien sitoutuminen osallistamisen aikana saataviin ideoihin ja tuloksiin näyttäisi olevan tärkeää osallistamisen mielekkyyden kannalta. Onkin tärkeää, että suunnitelmien pohjalta tehdyissä päätöksissä ja itse suunnitelmissakin on huomioitu osallisten tuottamat ideat ja mielipiteet. Jos osallisille jää tunne, että heitä ei loppujen lopuksi kuunneltukaan eikä heidän ajatuksille annettu arvoa, on heitä hankalaa motivoida uudemman kerran osallistumaan.

Osallistamisen kautta saatavan materiaalin käyttökelpoisuutta pohdittiin useassa yhteydessä, kun KESTÄVÄ HARRASTUS –teemavuotta toteutettiin. Yhteenvetona voi sanoa, että huolellinen ennakkosuunnittelu ja osallisten riittävän tietotason turvaaminen edesauttavat ko. suunnitelmissa käytettävien materiaalien syntymistä.

Pohjois-Pohjanmaan viidessä pilottikunnassa jokaisessa lapset ja nuoret on otettu hyvin eri tavalla maankäytön suunnittelussa mukaan. Kaikissa kunnissa voidaan sanoa, että Maankäyttö- ja rakennuslain edellytykset täyttyvät. Näyttää siltä, että mitä suurempi kunta on, sitä paremmat taloudelliset ja henkilöresurssit lasten ja nuorten osallistamiseen näyttää olevan. Paljon on kiinni myös henkilöiden omasta kiinnostuksesta ja innostuksesta. Tietoa on tarjolla paljon. Uusia ja edullisia välineitä tarvitaan, jotta pienetkin kunnat voisivat niitä hankkia ja kehittää omia osallistamisprosessejaan. Pienissä kunnissa suuri rooli on myös kaavoitusta tekevillä konsulteilla.

Haastattelujen perusteella halukkuutta yhteistyöhön kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on, mutta hyvä yhteistyö vaatii myös yhdistysten ja järjestöjen aktiivisuutta ja osaamista osallistua. Ehkä jossakin on jo tehtykin tai ainakin tulisi tehdä opas järjestöille kuntien suunnitteluun osallistumisesta rakentavalla ja eteenpäin vievällä tavalla.

Kirjallisuuden ja selvitysten perusteella nuoret ovat kiinnostuneita oman asuinalueensa suunnittelusta ja kehittämisestä. Usein suunnittelukieli on vaikeasti ymmärrettävää ammattislangia, joka tuntuu vieraalta ja vie nuorten mielenkiinnon itse asiaan. Kaavoituksen aikaperspektiivi on hyvin pitkä ja on vaikeaa ajatella suunnittelun lopputulosta kymmenien vuosien päähän, kun elettyä elämää on takana suhteellisen lyhyt aika. Suunnitteluprosessi ei myöskään saisi viedä kohtuuttomasti aikaa jotta mielenkiinto asiaa kohtaan säilyy. Suunnittelu ei kiinnostu, jos mielipiteet eivät näy lopputuloksessa tai oma suunnitelma ei toteudu. Suunnittelun ja osallistamisen tulisi olla kiinnostavaa ja siinä tulisi käyttää nuorille tuttuja välineitä ja menetelmiä.

Nuorilla näyttää olevan yhtäläinen pääsy suunnittelupöytiin aikuisten kansalaisten kanssa, mutta osaamisen ja kokemuksen puuttuessa, tämä on usein mahdotonta. Harvassa kunnassa osallistetaan erityisesti nuoria kaavoituksen prosesseissa. Lausuntoja pyydetään nuorisovaltuustoilta, mutta samalla ei huolehdita siitä, että valtuustoissa ollaan tietoisia lausuntojen merkityksistä ja kaavojen vaikutuksista tulevaisuudessa. Kouluilla näyttäisi olevan myös iso rooli osallistamisen ohjaamisessa ja opettamisessa.

Suunnitteluprosessin alkuvaiheessa tulisi kertoa selkeästi, mistä on kysymys ja mitä nuorilta odotetaan sekä mikä on taloudellisten ja muiden resurssien puitteissa mahdollista. Ymmärrettävän kielen käyttämiseen on syytä kiinnittää huomiota sekä käyttää vaihtelevia ja nuorille mieluisia osallistamis- ja suunnittelu-menetelmiä. Nuorten tekemät ehdotukset tulisi ottaa vakavasti ja kerrotaan miten ne tulevat näkymään itse lopputuloksessa. Kiinnostuksen ylläpitämiseksi tulisi pystyä järjestämään mahdollisuuksia omaehtoiselle, käsillä tekemiselle suunnittelutyön ohessa ja huolehtia siitä, että lapsilta nuorilta tulleet ideat näkyvät suunnitelmissa ja konkretisoituvat toteutusvaiheessa. Lasten ja nuorten osallistamisessa on tärkeää varata aikaa ja olla aidosti vuorovaikutuksessa osallisten kanssa. Ylilyöntejä tulee kuitenkin välttää ja luoda osallistamistilanteista mahdollisimman aitoja. Suunnittelun yhteydessä tulisi muistaa varata rahaa myös esille tuotujen ideoiden toteuttamiseen.

Osallistamisprosessi tulee suunnitella huolella. Alussa tehdään sekä suunnittelijoille että osallistujille selväksi, mitä osallistamisprosessin tuloksena täytyy saada aikaan. Selvitetään osallisille ja suunnittelijoille missä muodossa lopputulos halutaan. Käytetään ymmärrettävää kieltä ja huolehditaan siitä, että osallistujilla on riittävästi tietoa suunnittelun kohteesta ja itse suunnittelusta.

Myös suunnittelun kannalta osallistuminen tuo uusia näkökulmia, joita suunnittelijat eivät ole välttämättä osanneet aiemmin ottaa huomioon. Osallistumisen edellytyksenä on ajantasainen tieto oman asuinympäristön suunnitteluprojekteista lapsille ja nuorille tuttuja kanavia käyttäen ja ymmärrettävässä muodossa. Lasten ja nuorten kiinnostuksen herättämiseksi on tärkeää lähteä liikkeelle asioista, jotka heitä kiinnostavat tai ovat jo ennalta tuttuja. Osallistamisessa ei tule kuitenkaan aliarvioida osallisten kykyjä ja osallistamistilanteisiin pitää paneutua huolella, joskus jopa enemmän kuin aikuisten kanssa toimittaessa.

Osallisuuden avulla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia heidän omista lähtökohdistaan. Samalla lapset ja nuoret tutustuvat omaan ympäristöönsä ja ehkä kiinnostuvat sen kunnossa pysymisestä. Osallisuuden on katsottu parantavan lasten ja nuorten kokemusta omista kyvyistä ja tunnetta vaikuttamisen mahdollisuuksista omassa yhteiskunnassa. Tasa-arvoisen vuorovaikutuksen kautta opitaan demokratian toimintamalleja ja kasvetaan yhteisöllisyyteen.

8. LÄHTEET

- Agger, A. – Löfgren, K. 2008. Democratic Assessment of Collaborative Planning Processes Julkaisussa *Planning Theory*, vol 2(7), 147-148. SAGE Publications, <http://plt.sagepub.com>.
- Ailasmaa, K. – Haapa-aho, T. – Hirvonen, E. – Jokinen, V. – Korpi, E-J. – Lehto, P. Lumio, H. – Riihinen, S. - Sipilä, O. – Tolonen, T. - Vieno-virta, A. 2013. Elämänhallintaa kuntayhteisössä. (toim. Tuhkunen, A. & Rannisto, P-H.), 69, 70, 76 - 77. Helsinki: Kuntaliitto.
- Eskola, J. – Vastamäki, J. 2010. Ikkunoita tutkimusmenetelmiin I, (toim. J. Aaltola ja R. Valli), 27-28. Juva: WS Bookwell Oy.
- Fagerholm, N. 2012. Community inhabitants' values and benefits in dynamictropical forest landscapes Participation and spatial analysis in landscape knowledge integration, 54, 65. Turku: Turun yliopisto.
- Fagerholm, N – Broberg, A. 2012. Mapping and characterising children's daily mobility in urban residential areas in Turku.. *Fennia* 189: 2, pp., 31–46. Helsinki: Suomen maantieteellinen seura.
- Gretschel, A. (toim.) 2002. Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina, Artikkeleita osallisuudesta, 50. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Helsingin kaupunki #stadifotona, 2014.
http://laituri.hel.fi/fi/node/727/image_gallery (23.4.2014)
- Helsingin kaupunki Safari 2014
<http://www.yleiskaava.fi/2014/nuorten-aani-kuuluviin-kaupunki-suunnittelun-safarilla/> (23.4.2014)
- Hämeenlinnan kaupunki 2014. Lasten ja nuorten osallisuusopas. Osoitteessa <http://www.osallisuusopas.fi/>. (30.9.2014)
- Kempeleen kunta, pikkuparlamentti 2014 <http://www.kempele.fi/fi/kempele-tiedottaa/paatoksenteko/pikkuparlamentti.html> (23.4.2014).
- Kempainen, S. 2005. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta ja ympäristöasenteet, 8. Oulu: Oulun yliopiston maantieteen laitos.
- Kiilakoski, T. 2012. Disasarja: Nuorten osallisuuden edistäminen, 7/8. Oulu, Seutunappi: Nuorisotutkimusseura.

- Koskinen, S. 2010. Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina, Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. 21. Helsinki: Nuorisotutkimus seura.
- Kuntalaki 365/1995 <http://www.finlex.fi/laki/ajantasa/1995/19950365> (13.3.2014).
- Kuusisto, R. 9.4.2014, haastattelu, Oulu
- Lehmikangas, A.14.3.2014, haastattelu, Siikalatva.
- Lehtinen, N. - Palo, M-L. - Salli, P. 2013. Teoksessa Elämönhallintaa kuntayhteisössä. (toim. Tuhkunen, A. & Rannisto, P-H.), 15. Helsinki: Kuntaliitto.
- Maankäyttö- ja rakennusasetus 895/1999. Osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990895#L6> (30.3.2014)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. Osoitteessa [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132?search\[type\]=pika&search\[pika\]=maank%C3%A4ytt%C3%B6-%20ja%20rakennuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132?search[type]=pika&search[pika]=maank%C3%A4ytt%C3%B6-%20ja%20rakennuslaki) (30.3.2014)
- McCrone, T., Southcott, C. and Evans, K. 2009. Collaborative Good Practice Between Local Authorities and the Further Education Sector, 28. Slough (UK): the National Foundation for Educational Research.
- Merijärven kunta, 2014. Osoitteessa www.merijarvi.fi. (30.9.2014)
- Muhoksen kunta, 2014. Nuorisovaltuusto. Osoitteessa www.muhos.fi/nuorisotoiminta-2/nuorisovaltuusto.html. (20.5.2014)
- Männistö, E. puhelinkeskustelu 28.1.2013, Ylivieska.
- Nuorisolaki 72/.2006 Osoitteessa [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search\[type\]=pika&search\[pika\]=nuorisolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search[type]=pika&search[pika]=nuorisolaki) (13.3.2014)
- Onkalo, P. (toim.) 2014. Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseutustrategia 2014 - 2020, 10-11. Oulu, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan yksikkö, Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2012:6, 2012. Helsinki.
- Oulun kaupunki, 2014. a. Alueelliset osallisuusryhmät. Osoitteessa <http://www.ouka.fi/oulu/nuoret/alueelliset-osallisuusryhmat> (20.5.2014)
- Oulun kaupunki, 2014. b. Nuorten kaupunkikokous.

Osoitteessa <http://www.ouka.fi/oulu/nuoret/kaupunkikokous> (30.9.2014)

Oulun kaupunki, 2014. c. Oulun ONE – nuorten edustajisto.

Osoitteessa <http://www.ouka.fi/oulu/nuoret/oulu-nuorten-edustajisto-one> (20.5.2014)

Oulun kaupunki, 2014. d. Uuden Oulun yleiskaavan osallistamis- ja arviointisuunnitelma. Osoitteessa http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=b12f010b-aeb5-4454-bb2c-b76ed4676360&groupId=64220 (30.9.2014).

Perälä, T. 11.3.2014, haastattelu, Merijärvi.

Riihinen, S. 2013. Teoksessa Elämänhallintaa kuntayhteisössä.

(toim. Tuhkunen, A. & Rannisto, P-H.), 36. Helsinki: Kuntaliitto.

Roininen J., Oksanen E. 2012. Asukaslähtöinen arviointi lähiöiden peruskorjauksessa – Maunulan ASLA-malli, TIEDE + TEKNOLOGIA 7/2012,19 Helsinki: Aalto-yliopisto.

Siikalatvan kunta, 2014. Nuorisotoimi.

Osoitteessa www.siikalatva.fi/Nuorisotoimi. (30.9.2014).

Siikström, H, - Rantalainen, S. – Tasanko, P. 2012. Lasten ja nuorten osallisuusopas maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialalle, Vantaa, 3. Osoitteessa http://www.vantaa.fi/fi/nuorille/osallistu_ja_vaikuta/lasten_ja_nuorten_vantaa_-hanke (30.9.2014).

Staffans, A. 2004. Vaikuttavat asukkaat, Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina, 291, 293. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu.

Suikkari, R. 11.3.2014, haastattelu, Ylivieska.

Suomen perustuslaki 739/1999. Osoitteessa

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/1990731> (13.3.2014).

Törmänen, M. 9.4.2014, haastattelu, Oulu

Uolamo, M. 10.3.2014, haastattelu, Oulu.

Valli, R. 2010. - Teoksessa Ikkunoita tutkimusmenetelmiin I,

(toim. J. Aaltola ja R. Valli), 110. Juva: WS Bookwell Oy.

Vasu, E. 9.4.2014, haastattelu, Oulu.

Vesikansa, S. 2002. –Teoksessa Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina,

Artikkeleita osallisuudesta, (toim. A. Gretschel), 25-27. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Wallin, S. 2013. -Teoksessa *New Approaches to Urban Planning Insights from Participatory Communities*, (toim. Horelli, L.), s. 35-37, Helsinki: Aalto-yliopisto.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 20.11.1989
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (30.9.2014).

Ympäristöministeriö, Rakennetun ympäristön osasto. 2014. Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013, s. 151. Helsinki.

Ylivieskan kaupunki, 2014. Nuorisotoimi. Osoitteessa www.ylivieska.fi > Nuorisotoimi > Nuorisovaltuusto.(30.9.2014).

9. LIITTEET

Liite 1.

Lakeja ja ohjeita lasten ja nuorten osallistumisesta

1. Maankäyttö ja rakennuslaki

Luku 1, 6 §

Vuorovaikutus ja kaavoituksesta tiedottaminen

Kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, siten kuin jäljempänä tässä laissa säädetään.

Kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

Luku 1, 62 §

Vuorovaikutus kaavaa valmisteltaessa

Kaavoitusmenettely tulee järjestää ja suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista vaihtoehtoista kaavaa valmisteltaessa tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (osallinen), on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.

Vuorovaikutuksesta kaavaa valmisteltaessa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. (MRL 132/1999)

Maankäyttö- ja rakennusasetus (1999/895)

6 luku

Yhteiset säännökset vuorovaikutuksesta kaavoituksessa

30 §

Mielipiteen esittäminen kaavaa valmisteltaessa

Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:ssä tarkoitettu tilaisuuden varaaminen osallisille mielipiteensä esittämiseen kaavaa valmisteltaessa voidaan tehdä asettamalla valmisteluaineisto nähtäville ja varaamalla tilaisuus esittää mielipidettä määräajassa kirjallisesti tai suullisesti taikka erityisessä kaavaa koskevassa tilaisuudessa taikka muulla sopivaksi katsottavalla tavalla. Tässä yhteydessä voivat mielipiteensä esittää myös muut kunnan jäsenet.

Tilaisuuden varaamisesta mielipiteen esittämiseen tiedotetaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa todetulla, osallisten tiedonsaannin kannalta toimivalla tavalla. Jollei muuta tiedottamista pidetä asian laatu huomioon ottaen sopivana, asiasta on ilmoitettava niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Ilmoitus on kuitenkin aina julkaistava vähintään yhdessä paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä.

Mitä 2 momentissa säädetään tiedottamisesta, noudatetaan soveltuvin osin myös maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:ssä tarkoitettuun kaavoituksen vireilletulosta ilmoittamiseen, jollei vireilletulosta ilmoiteta kaavoituskatsauksesta tiedottamisen yhteydessä. (MRL, asetus 895/1999)

Jos valmisteltavana on vaikutukseltaan vähäinen asemakaavan muutos, osallisille voidaan varata tilaisuus mielipiteensä esittämiseen samalla, kun ilmoitetaan vireilletulosta. Tällöin ilmoitusta ei tarvitse julkaista sanomalehdessä. (MRL, asetus 118/2007)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 20.11.1989

12 artikla

1. ”Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

2. ”Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojenmukaisesti.

13 artikla

1. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemissa muodossa.

2. Tämän oikeuden käytölle voidaan asettaa tiettyjä rajoituksia, mutta vain sellaisia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä:

a) muiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi; tai

b) kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (ordre public), tai väestön terveyden tai moraalien suojelemiseksi.”

Perustuslaki

”1 luku

2§: Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

2 luku

6§: Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

14§: Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaa päätöksentekoon.”

Kuntalaki

4 luku, 27§

”Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) *valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;*
- 2) *järjestämällä kunnan osa-alueita koskevaa hallintoa;*
- 3) *tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia;*
- 4) *selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;*
- 5) *järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa;*
- 6) *avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua; sekä*
- 7) *järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.” (Kuntalaki 365/1995)*

Nuorisolaki

3 luku, 8 §

”Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja –politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.” (Nuorisolaki 72/2006).

Hei,

kädessäsi on muutamia kysymyksiä nuorten osallistumisesta alueidenkäytön suunnitteluun (kaavoitus, suojelualueiden suunnittelu, rakennushankkeet jne.). Kun vastaat kysymyksiin kunnolla ja omilla ajatuksilla, autat meitä järjestöjä, kuntia ja muita toimijoita järjestämään entistä parempaa toimintaa nuorille. Kysely on osa Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuusvuoden työtä, jonka teemana on KESTÄVÄ HARRASTUSTOIMINTA. Samalla autat minua omassa opinnäytetyössäni Rovaniemen Ammattikorkeakoulussa.

Terveisin Maria Isolahti, Suomen 4H-liitto

Uusikatu 57-59 90120 OULU

044 5569138

Muutama kysymys nuorten mielipiteiden huomioimisesta ja osallistumisesta oman kuntasi suunnitteluprojekteissa

1. Ikä ____ vuotta

2. Opiskelen

peruskoulu sa

ammattikoulussa

lukiossa

3. Asuinpaikkani on

kaupungin tai kunnan keskustassa

maalla kylällä tai haja-asutusalueella

kaupungin lähiössä

4. Tiedän mitä nuorten osallistaminen suunnittelussa tarkoittaa

kyllä

ei

5. Olen osallistunut oman asuinalueeni tai muuhun alueen käyttöä koskevaan suunnittelu-
projektiin

kyllä

ei

Muutamia esimerkkejä mitä suunnitteluprojektit voisivat olla:

- uusien asuinalueiden, liikunta-alueiden, kauppakeskusten ja teollisuusalueiden suunnittelu (kaavoitus)
- koulupalvelujen ja muiden kuntalaisten palveluiden suunnittelu
- erilaisten rakennushankkeiden suunnittelu (koulu, kirjasto, terveysasema, liikuntahalli jne.)
- kaavan laatiminen (osayleiskaava, asemakaava, rantakaava)

Vastaa seuraaviin väittämiin rastimalla mielestäsi sopiva numero.

1 = Erittäin hyvin, 2 = Hyvin, 3 = Ei hyvin eikä huonosti, 4 = Huonosti, 5 = Erittäin huonosti

	1	2	3	4	5
6. Olen saanut riittävästi tietoa oman kuntani suunnitteluprosesseista					
7. Olemme olleet mukana suunnittelussa riittävästi					
8. Meille on kerrottu osallistumismahdollisuudesta ennakkoon					
9. Nuorten ideat on huomioitu toteutuksessa riittävästi					
10. Olemme riittävän innostuneita osallistumaan suunnitteluun					
11. Suunnittelussa käytetään ymmärrettäviä sanoja ja kieltä.					

12. Millä tavalla kertoisit mielipiteesi mieluiten?

- Osallistumalla tilaisuuteen
- Vastaamalla nettikyselyyn
- Kommentoimalla kunnan nettsivuilla
- Osallistumalla keskusteluun Facebook-ryhmässä
- Osallistumalla yleisötilaisuuksiin
- Muulla tavalla. Miten?

13. Haluaisitko olla mukana ideoimassa lasten ja nuorten harrastustoimintaa omassa kotikunnassasi?

- Kyllä
- Ehkä
- En

14. Mitä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti KESTÄVÄ HARRASTUS tuo mieleesi?

15. Onko jokin omista harrastuksistasi erityisen kestävä? Jos, on niin mikä ja miten?

16. Lisäksi haluan sanoa, että

Kiitos vastauksestasi!

14. Mitä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä harrastus tuo mieleesi?
2.partio
3.jalkapallo
4.partio, shakki, kimble, vapaapalokunta
5. uinti
6.teatteri yms. , parkour
7.parkour (perusteltu sillä, että ei tarvita välineitä tai rahaa)
10.jääkiekko
11.jääkiekko
14.Harrastus jonka on mahdollisuus olla jatkuva eikä se ole riippuvainen muista kuin itsestäsi.
15. sellainen harrastus joka ei ole muista kuin itsestä riippuvainen
17.Lenkkeily, ei vaadi varusteita, voi harrastaa missä vain
18.Politiikka
20.Teatteri
21.Suunnistus, teatteri
22.Jalkapallo
23. Vapaapalokunta, partio, lenkkeily
28.urheilu
31.Joukkuelaji
35.Harrastus, josta hyötyy itse eikä se vahingoita ympäristöä
37.Jos harrastus ei vaihdu, ei tarvita uusia varusteita->ekologista ja taloudellista
38.Ei tuhoa luontoa eikä ole aivan aivotonta
39.Ihmissillä on harrastuksia aina tarjolla, myös sellaisia jotka vaativat kunnan tekoja
40.Harrastus, joka ei kuluta luontoa, mutta pitää kunnan yllä
41.Urheiluharrastus
42.Jälleen kaupungin surkea yritys luoda jotain hienoa, ei tuu onnistuu eikä kiinnosta
43.Uinti
44.Retkeily
45.Partio esim.
46.Liikunta
47.Tyisiä asioita, roskien keräys yms.
59.kierrätys
60.Lenkkeily ryhmässä
61.Vapaapalokunta
66.Urheilu
68.Salibändy
71.ulkoilu
83.Hiihto
85.Karate
87.Pitkään pelattu laji
91.Liikunta
93.Kaiken ikäiset voivat harrastaa, lähellä kotia, ystävien kanssa
94.Jotain yhteisiä harrastuksia kaiken ikäisille, esim. pallopelejä

99.Siinä tutustuu uusiin ihmisiin, se on edullinen
100.Liikunta
101.Voi harrastaa ainam, iästä riippumatta
107.Halpaa
111.Harrastaa säännöllisesti
112.Kiva ja monipuolinen, monille sopiva harrastus
114.Luonto
115.Säännöllinen harrastus
116.Säännöllinen urheilu
117.Säännöllistä ja mukavaa harrastusta
118.Dyykkaaminen, kierrätys, ympäristö, sosiaalisuus
119.Sosiaalista, ekologista, kulttuurillista, taloudellista->sellaista toimintaa mihin voi osallistua (ei liian kallista)
120.Luonnolle ekologinen, kierrätys ja sosiaalisuus
121.Sellanen sosialisoiva, ekologinen , kurttuurillinen ja taloudellinen harrastus
122.Ekologisuutta, sosiaalisuutta
123.Ekologisuutta, sosiaalisuutta
124.Ekologista
125.Että se on ekologista
126.Ekologisuus
127.Sosiaalisuutta, ekologisuutta, taloudellisuutta harrastamisessa
128.Juoksu
129.Juoksu
130.Joukkuelajit ja partio jne.
132.Sosiallista yhdessäoloa
134.Harrastus esim. jossain joukkueessa vakituisesti, pitkään kestävä harrastus, josta itse tykkää
135.Harrastus, joka kestää pitkään
136. Harrastus, joka kestää pitkään
137.Harrastus, joka kestää pitkään
139.Jokin harrastus, joka kestää pitkään
143.Varmaan laji, joka ei häviä kunnalta
144.Harrastus, jota on harrastanut pitkään ja harrastaa jatkossakin
145. Harrastus, joka ei ole kielletty ja on mukavaa ajan vietettä vapaa-ajalla.
146.Harrastus, mikä kestää pitkään
147.Harrastus, joka kestää pitkään
148.Harrastus, jota on harrastanut pitkään ja harrastaa jatkossakin
149.Voi harrastaa niin kauan kuin haluaa
150.Kestää ikuisesti, voi harrastaa niin kauan kuin haluaa
152. On harrastanut pitkään ja osaa sitä.
153.Pitkäaikainen harrastus
154.Harrastanut jotain jo kauan
155.Pitkä harrastus
156.4H? Harrastaa jotain pitkän aikaa?
157.Harrastus, jota ei lopeta.
163.Turvallinen harrastus

164.Parkour
166.Pitkäaikainen harrastus
170.Halpa, mukava ja pitkäkestoinen
171.Voi harrastaa ympäri vuoden
173.Harrastus kestää, eikä ole vain kerran tai kahden kokeilu
175.Ei tarvitse olla isotuloinen harrastaakseen jotakin
178.Jääkiekko
182.Jokin liikuntaharrastus
186.Harrastus on ympäristöystävällinen
189.Uinti
190.Laskettelu, salibandy, jääkiekko
193.Ettei tarvitse matkustaa toiselle paikkakunnalle harrastuksen takia.
194.Ei saastuta ympäristöä, siihen ei välttämättä tarvita mitään erikoisempia välineitä tai tiloja
199.Ei saastuta luontoa, ympäristön kannalta hyödyllinen
201.Että harrastus ei ole joku yhden päivän laskettelu jossain
209.frisbeegolf
220.Harrastus on hyvä
222.Kestää kauan
223.Pyöräily, lenkkeily, hiihto
226.Jalkapallo
232.Skeittilautailu
233.Sulkapallo
234.Juoksu, pyöräily
235.Säännöllinen harrastus
236.Se ei harmita luontoa
237.Siitä ei saa olla haittaa ympäristölle
239.Jääkiekko
245.Kasinopelit
247.Jalkapallo
256.Kaikki, jossa ei ole elektroniikkaa, esim. Golf
269.Salibandy
273.Sulkapallo
280.Kokkaaminen
283.Uinti
286.Nukkuminen
288.Sellainen, joka jatkuu ja jossa haluaa käydä

15. Onko jokun omista harrastuksistasi erityisen kestävää? Jos, on niin mikä ja miten?
4. Partio
9.moottoriurheilu
10.mopo
11.jääkiekko
14. Laulu ja lenkkeily harrastus, sillä niitä voi harrastaa lähes missä ja milloin vain.
15.Partio, harrastanut 8 vuotta jne.
17. Lenkkeily
19.Lenkkeily
21.Ratsastus, koska oma hevonen
23.Vapaapalokunta, kansalaistietämyksen lisääminen-->säästetään rahaa ja ympäristöä
33.Lenkkeily
35.Lenkkeily, hyödyn itse enkä vahingoita ympäristöä
38.Sanataide, koska se on kulttuurillisesti kestävää, ei tuhoa mitään ja sillä voi vaikuttaa asioihin
39.Jalkapallo. Paljon kannattajia ja harrastajia.
45.Partio. Opitaan asioita luonnosta ja kunnioittamaan sen puhtautta. Samalla ollaan tekemisissä muiden ihmisten kanssa.
47.Mopolla ajo
49.Taitouinti
55.kalastus, koska kalat eivät lopu
61.Vapaapalokunta
64.Juokseminen
70.Salibandy
75.Frisbee-golf
82.Uinti
85.En harrasta, koska ei ole sellaisia mahdollisuuksia mitä haluaisin
86.Ratsastus
89.Kaninäyttelyt, pidän eläimistä hyvin paljon ja lemmikeistäni
90.Ei harrastuksia, koska ei ole sopivaa harrastusmahdollisuutta
91.Musiikki, se on edullista, sitä voi harrastaa kaikenikäiset koko ikänsä ja se ei kuluta luontoa
94.Mopolla ajaminen
97.Lenkkeilen, kestävää koska jaksan tehdä sitä sillä se on kivaa
99.Lukeminen ja lenkkeily, se ei ole kallista ja sitä voi harrastaa koko eliniän ajan
101.Jalkapallo, salibandy niitä voi harrastaa kaiken ikäisiä
104.Jääkiekko
108.Ratsastus, mutta se on aika kallista
111.Lenkkeily, käyn korukursseilla
112.Kitaran soitto
115.Lentopallo, koska se on säännöllistä ja mukavaa
116.Laulaminen, se on mukavaa
117.Kuoro, säännöllinen ja mukava
118.Lasten hoito, uinti, 4H toiminta
119.Lenkkeily

120.Liikunta, käsityöt, kierrätys
121.Lukeminen ainakin, kun olen lapsesta asti sitä tehnyt ja kirja ovat ajattomia
123.Karate. Se on sosiaalista, eikä kovin kallista.
124.Liikunta
125.Liikunta
129.Juoksu
130.Jääkiekko, koska se on sosiaalista ja kansainvälistä
130.Työille liian vähän jääkiekkoa.
131.Juoksu
132.Ystävien kanssa oleminen eli ns. hengailu
133.4H-kokkikerho ja kuntosalilla käyminen
135.Lenkkeily
136.Pianon soitto, soitan joka päivä
137.Pianon soitto, soitan joka päivä
140.Ratsastus
141.Ratsastus
143.Kuntosali, ellei kempsu lopeta toimintaa
145.Valokuvaus, koska sitä ei tarvi tehdä koko ajan.
149.Ratsastus. Minulla on erinomainen mahdollisuus heppailla ympäri vuoden. Lukeminen, mm.kirjasto mahdollistaa
150.Ratsastus
156.4H?
158.Lumilautailu, romu-ralli
159.Skeittaaminen, sitä harrastaa todella moni omalla paikkakunnallani ja kaikki toivovat uutta skeittiparkkia
161.Parkour
163.Mikroautolla ajo, voi ajaa omalla paikkakunnalla
164.Parkour
166.Ilmakiväärillä ampuminen
170.Moukarinheitto, seurasin pienempänä isosisarusteni heittoharrastusta, nyt haluan itse menestyä
171.Salibandy, voi harrastaa myös yliveskassa ympäri vuoden.
175.Salibandy. Seuran maksut pieniä eikä tarvita kalliita varusteita
178.Jääkiekko
186.Suunnistus
189.Salibandy
190.Hiihto, keihäänheitto
201.Musiikin soitto->sama piano vuodesta toiseen+nuotit
206.Skeittaus
217.Pelaaminen, ei mene rikki
220.Ratsastus
223.Kilpauinti
225.Jääkiekko
232.Skeittaus, koska sinä on harrastajia
233.Sulkapallo, koska voi pelata sisällä uimahallilla
236.Jääkiekko

237.Suunnistus
239.Pianon soitto ja suunnistus
240.Moottoriurheilu
250.Ratsastus
251.Lenkkeily
254.Salillä käyminen
256.Pianon soitto
260.Jääkiekko
268.Kalastus
273.Sulkapallo
276.Rumpujen soitto, koska joku haluaa aina soittaa
285.Metsästys
286.Nukkuminen, nukun joka yö
287.Lenkkeily